

Araştırma Makalesi

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1954 Tarihli 750'nci Oturumu Işığında Türkiye'nin Kıbrıs Politikasının Değerlendirilmesi

Emrah Balıkçoğlu*

(ORCID: 0000-0003-3480-5942)

Makale Gönderim Tarihi

18.03.2024

Makale Kabul Tarihi

06.05.2024

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Balıkçoğlu, E., "Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1954 Tarihli 750'nci Oturumu Işığında Türkiye'nin Kıbrıs Politikasının Değerlendirilmesi", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9/2 (Eylül 2024): 984-1027.

APA: Balıkçoğlu, E. (2024). Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1954 Tarihli 750'nci Oturumu Işığında Türkiye'nin Kıbrıs Politikasının Değerlendirilmesi. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9 (2), 984-1027.

Öz

Kıbrıs'ın 1878 yılında İngiliz idaresine geçmesinden sonra adadaki Rum toplumu, İngiltere'den *enosis* (Yunanistan'la birleşme) talebinde bulunmaya başladı. Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'daki varlık ve çıkarlarını koruma stratejisinde Kıbrıs'a önemli bir yer veren İngiltere ise bu talebe sürekli ret cevabı verdi. II. Dünya Savaşı'ndan (1939-1945) sonra Kıbrıslı Rumlar, *enosis* hedeflerine savaşın sonunda kurulan Birleşmiş Milletler'in (BM) Sözleşmesi'nde yer alan *self-determinasyon* (kendi kaderini tayin hakkı) ilkesi yoluyla ulaşabileceklerini düşündüler. Bu sebeple İngiltere'den ada halkına siyasî geleceğine karar verebilmesi için *self-determinasyon* hakkının tanınmasını

* Dr., Araştırmacı, Kıbrıs, emelgil@gmail.com.

Ph. D., Independent Researcher, Cyprus.

istediler. Kıbrıslı Rumlar, İngiltere'ye bu yönde baskı yapmak için de BM'ye üye devletlerden biri olan Yunanistan'dan Kıbrıs meselesini söz konusu uluslararası örgütün gündemine taşınmasını talep ettiler. İngiliz idaresinin ilk yıllarından beri adayı ilhak etmeyi arzulayan ve bu arzusunu gerçekleştirebilmek amacıyla birtakım faaliyetler yürütmekte olan Yunanistan, Kıbrıslı Rumların bu çabalarının da etkisiyle ada halkına kendi kaderini tayin hakkı tanınması talebiyle 1954 yılında BM'ye başvuruda bulundu. Anadolu'ya coğrafi yakınlığı, üç asır boyunca Osmanlı egemenliğinde kalmış olması ve bir Türk nüfusu barındırmasından dolayı Kıbrıs, Türkiye'nin de cumhuriyet rejiminin ilk yıllarından beri yakından ilgi duyduğu bir ada konumundaydı. Bu sebeple BM'deki Türk Daimî Temsilcisi Selim Sarper, BM Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1954 tarihli 750'nci oturumunda bir konuşma yaparak Türkiye'nin Kıbrıs konusu hakkındaki resmî görüşünü açıkladı.

Anahtar Kelimeler: *Enosis, self-determinasyon, Birleşmiş Milletler (BM), Türkiye, Selim Sarper.*

Evaluation of Turkey's Cyprus Policy in the Light of the 750th Session of the United Nations (UN) General Assembly on December 14, 1954

Abstract

After Cyprus came under British rule in 1878, the Greek Cypriot community on the island began to demand enosis (union with Greece) from Britain. Britain, which gave Cyprus an important place in its strategy of protecting its presence and interests in the Eastern Mediterranean and the Middle East, constantly rejected this demand. After World War II (1939-1945), Greek Cypriots thought that they could achieve their enosis goal through the principle of self-determination enshrined in the United Nations (UN) Charter established at the end of the war. For this reason, they asked Britain to grant the islanders the right to self-determination to decide their political future. In order to put pressure on Britain in this direction, Greek Cypriots requested Greece, one of the member states of the UN, to bring the Cyprus issue to the agenda of this international organization. Greece, which had desired to annex the island since the early years of the British administration and had been carrying out a number of activities in order to realize this desire, applied to the UN in 1954 with the demand that the island people be granted the right to self-determination under the influence of these efforts of Greek Cypriots. Due to its geographical proximity to Anatolia, having been under Ottoman rule for three centuries and harboring a Turkish population, Cyprus was an island that Turkey had been closely interested in since the early years of the republican regime. For this reason, Selim Sarper, the Turkish Permanent Representative to the UN, made a speech at the 750th session of the UN General Assembly on

December 14, 1954 and announced Turkey's official position on the Cyprus issue.

Keywords: Enosis, self-determination, United Nations (UN), Turkey, Selim Sarper.

Giriş

Osmanlı-Rus Savaşı'nda (1877-1878) Kars, Ardahan ve Batum'u işgal eden ve Osmanlı başkenti İstanbul önlerine kadar gelen Rusya'ya¹ karşı sömürgesi Hindistan'a giden ticaret yollarının geleceğinden endişe eden İngiltere, Osmanlı hükümetine askerî yardım teklifinde bulundu. Karşılığında da Osmanlı hâkimiyeti altında olan Kıbrıs'ın kendisine verilmesini istedi. Osmanlı Devleti'nin bu teklife olumlu karşılık vermesi sonucu İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında 4 Haziran 1878'de *Kıbrıs Konvansiyonu* imzalandı. Bu konvansiyona göre İngiltere, Rusya'nın Kars, Ardahan ve Batum'da veya bu vilayetlerden birinde işgali sürdürmesi ve bu işgali daha da genişletme girişiminde bulunması hâlinde bu bölgelerin silahla savunulması için Osmanlı Devleti'ne yardım edecekti. Buna karşılık Osmanlı Devleti, İngiltere'nin konvansiyon uyarınca yükümlülüklerini yerine getirmek amacına yönelik önlemleri alabilmesi için Kıbrıs üzerindeki egemenlik haklarına hiçbir şekilde zarar gelmemesi kaydıyla adayı İngiltere'ye devrecek ve onun yönetmesine izin verecekti².

Kıbrıs, 1878 yılının temmuz ayında İngiltere'nin idaresine geçti³. İngilizlerin adaya gelişinden bir müddet sonra, Helen (Yunan) milliyetçilik akımının etkisi altında olan adadaki Rum toplumu⁴, başta Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi olmak üzere Rumların temsilcisi

¹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri, 1876-1907*, Ankara, 1988, s. 14-80.

² Ahmet C. Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952), Enosis Çemberinde Türkler, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (1)*, Lefkoşa, 2000, s. 1-21; Şükrü S. Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960), Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika, 1*, İstanbul, 1984, s. 21-29; George Hill, *A History of Cyprus, Volume 4: The Ottoman Province. The British Colony, 1571-1948*, Cambridge, 2010, s. 403-407; Celal Şar, *British Policy Towards Cyprus And The Cyprus Question, 1878-2005*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005, s. 5-6.

³ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 25-31.

⁴ Niyazi Kızılyürek, *Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs*, İstanbul, 2002, s. 53-54, 73-82.

konumundaki birçok kurum, örgüt ve aydının önderliğinde *enosis* (Yunanistan'la birleşme) isteğinde bulunmaya başladı. Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'daki varlık ve çıkarlarının korunması stratejisinde Kıbrıs'a özel bir önem veren İngiltere⁵ ise bu isteğe sürekli ret cevabı verdi⁶.

Kıbrıs Rum toplumunun İngilizlere Yunanistan'la birleşme talebini kabul ettirme çabaları devam ederken 1914'te İngiltere'nin içinde bulunduğu, sonraları Yunanistan'ın da katıldığı *İtilâf Devletleri* ile Almanya'nın başını çektiği *İttifak Devletleri* arasında I. Dünya Savaşı (1914-1918) patlak verdi⁷. Osmanlı Devleti'nin İttifak Devletleri'nin safında savaşa katılmasını⁸ gerekçe gösteren İngiltere, Osmanlı hükümetiyle herhangi bir diplomatik temasta bulunmaksızın 5 Kasım 1914'te Kıbrıs Konvansiyonu'nu feshettiğini ve adayı ilhak ettiğini açıkladı⁹.

İngiltere'nin bu yolla Kıbrıs üzerinde oluşturduğu fiilî egemenlik, Türkiye'nin İtilâf Devletleri'ne karşı yürüttüğü Millî Mücadele'nin (1918-1922) başarıya ulaşmasından sonra¹⁰ 24 Temmuz 1923'te İtilâf Devletleri'yle imzaladığı Lozan Antlaşması'nın 20. maddesi ile Türkiye tarafından tanındı¹¹. İngiltere, bu antlaşmayla Kıbrıs'ta resmî hâle

⁵ Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, 1, s. 17-21, 29-33, 72-77, 82-89; *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, *Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika*, 2, İstanbul, 1985, s. 30-46; Şar, *British Policy Towards Cyprus And The Cyprus Question, 1878-2005*, s. 8.

⁶ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 59-372; Gürhan Yellice, *İngiltere'nin Kıbrıs Politikası, 1950-1960*, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 2011, s. 19-22; Şar, *British Policy Towards Cyprus And The Cyprus Question, 1878-2005*, s. 7.

⁷ William H. McNeill, *Dünya Tarihi, Alâeddin Şenel (çev.)*, Ankara, 2007, s. 691-700.

⁸ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi, İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918)*, Ankara, 2011, s. 373-561; Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi, 1914-1995*, İstanbul, 2010, s. 140-185; Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih [1789-2001]*, İstanbul, 2008, s. 566-572, 585-617.

⁹ *The Cyprus Gazette*, [No. 1136] Thursday, 5th November, 1914, (No. 12620), s. 8713, Hill, *A History of Cyprus*, vol. 4, s. 412; Yellice, *İngiltere'nin Kıbrıs Politikası, 1950-1960*, s. 23; Şar, *British Policy Towards Cyprus And The Cyprus Question, 1878-2005*, s. 6.

¹⁰ Selâhattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Cilt III, İstanbul, 1991, s. 5-258; *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Cilt IV, İstanbul, 1991, s. 5-219.

¹¹ *Düstur*, Üçüncü Tertip, Cilt 5, 11 ağustos 1339 – 19 teşrinievvel 1940, İstanbul, 1931, s. 28; İsmail Soysal, *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, I. Cilt (1920-1945), Ankara, 1989, s. 91.

getirmeyi başardığı hâkimiyetini 1925'te adaya sömürge statüsü vererek¹² pekiştirdi.

Bütün bu gelişmeler, Kıbrıs Rum toplumunu *enosis* hedefinden sapmadan daha ılımlı ve adanın yönetimindeki etkinliğini artırmasını sağlamaya öncelik veren bir yol benimsemeye zorladı. Bunun sonucu olarak Kıbrıslı Rumlar, ada halkına özerklik verilmesi fikrini gündeme getirdiler ve İngilizlerden de bunu talep ettiler¹³. İngiltere, Kıbrıs halkının özerklik için gerekli siyasî olgunluğa ulaşmadığını ileri sürerek bu talebe olumsuz cevap verdi¹⁴. Bunun zerine Kıbrıslı Rumlar, bir kez daha doğrudan Yunanistan'la birleşme isteğini ne ıkardılar¹⁵. İngiltere'nin bu konunun kapandığını vurgulaması ve tartışmaya yanaşmaması zerine Rumlar, hem bu tavrın yarattığı hayal kırıklığı hem de adadaki İngiliz Sömürge Yönetimi'nin eğitim ve bütçe konularında halkın tepkisini çeken bazı kanun ve kararnamelerinin etkisiyle 1931'de yönetime karşı isyan ettiler¹⁶. İsyân, sömürge yönetimi tarafından bastırıldı. Ardından sıkıyönetim yürürlüğe konarak ada halkının siyaset, basın ve eğitim alanındaki faaliyetlerine kısıtlamalar getirildi¹⁷.

1940'lı yılların başlarından itibaren sıkıyönetimin gevřetilmesiyle¹⁸ Kıbrıslı Rumların adayı Yunanistan'a bağlamaya yönelik çabaları yeniden hız kazandı¹⁹. Bu dönemde Rumlar, isteklerini 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler (BM) rgtnn²⁰ Sözleşmesi'nin 1. maddesinin 2. bendinde yer alan *self-determinasyon*²¹ (kendi kaderini tayin hakkı)

¹²The Cyprus Gazette, [No. 1691] Friday, 1st May, 1925, (No. 252), s. 227-238; Hill, A History of Cyprus, vol. 4, s. 414.

¹³ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 194-199.

¹⁴ Gazioğlu, *a.g.e.*, s. 167.

¹⁵ Gazioğlu, *a.g.e.*, s. 206-210.

¹⁶ şar, *British Policy Towards Cyprus And The Cyprus Question, 1878-2005*, s. 9.

¹⁷ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 253-270; Yellice, *İngiltere'nin Kıbrıs Politikası, 1950-1960*, s. 25-29.

¹⁸ Nancy Crawshaw, *The Cyprus Revolt, An account of the struggle for union with Greece*, London, 1978, s. 30; Yellice, *İngiltere'nin Kıbrıs Politikası, 1950-1960*, s. 35.

¹⁹ Barış Grg, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 27-32.

²⁰ <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un> (11.03.2023)

²¹ *United Nations Charter (full text)*; <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (04.06.2023)

ilkesine istinat ettirdiler. Ayrıca bu ilkenin bir gereği olan plebisiti* yaparak hedeflerine ulaşabilecekleri düşüncesini benimsediler. Bu konuda solcu Rumların temsilcisi konumunda bir siyasî parti olan AKEL'le (*Anorthotikó Kómma Ergazoménu Laou* – Çalışan Halkın Reformcu Partisi) rekabet hâlinde olan Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi²², bu rekabette üstünlüğü sağlayarak 1950'de Rum toplumu içinde bir plebisit düzenledi. Bu plebisite katılan Rum seçmenlerin yaklaşık %96'sı *enosis* lehine oy kullandı. İngiliz Sömürge Yönetimi ise bu sonucu tanımayı reddetti²³.

Bunun üzerine Kıbrıslı Rumlar, Yunanistan hükümetinden konuyu İngiltere'yle görüşmesini, netice alamaması hâlinde de üyesi bulunduğu BM'nin gündemine taşınmasını istediler²⁴. Bu isteği dikkate alan ve zaten Kıbrıs'ı ilhak etmek amacıyla adadaki *enosis* hareketini teşvik etmekte olan Yunanistan²⁵, adanın kendi egemenliğine bırakılması için İngiltere nezdinde girişimlerde bulundu. Ancak bu girişimler de İngiltere'nin tutumunun değişmesini sağlayamadı²⁶. Bunun üzerine Yunanistan hükümeti, 1954 yılında Kıbrıs halkına kendi kaderini belirleme hakkı verilmesi talebiyle BM'ye başvurdu. Bu başvuru, Türkiye'ye de üyesi olduğu BM'nin çatısı altında Kıbrıs konusuyla ilgili resmî görüşünü açıklama imkânını tanıyan bir süreç başlattı.

* Bir ülke veya bölge halkının başta hükümet ya da yönetici seçimi olmak üzere herhangi bir teklifin lehine veya aleyhine görüş belirttiği oylama, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/plebiscite> (18.03.2023)

²² Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 435-436; 445-446; Crawshaw, *The Cyprus Revolt*, s. 46.

²³ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 458-460; Crawshaw, *The Cyprus Revolt*, s. 49; Yellice, *İngiltere'nin Kıbrıs Politikası, 1950-1960*, s. 45-47.

²⁴ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 459-464; *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959), Enosis Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (2)*, Lefkoşa, 1998, s. 1-18; Crawshaw, *The Cyprus Revolt*, s. 46-56, 70.

²⁵ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 66-78, 89-91, 210, 253; Fikret Kürşad, Mustafa Haşim Altan ve Sabahattin Egeli, *Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi [Megali İdea-Filiki Eteria-Kilise]*, İstanbul, 1978, s. 36-37; Pierre Oberling, *The Road to Bellapais, The Turkish Cypriot Exodus to Northern Cyprus*, New York, 1982, s. 14-17; Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, 1, s. 72-77, 94; Sabahattin İsmail, *Kıbrıs'ta Yunan Sorunu*, Lefkoşa, 2000, s. 8-40.

²⁶ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959)*, s. 18-19; Crawshaw, *The Cyprus Revolt*, s. 70-71; Yellice, *İngiltere'nin Kıbrıs Politikası, 1950-1960*, s. 61-62; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 35, 71-72.

Bu alışmada BM Genel Kurulu'nun Kıbrıs konusunu görüşmek için toplandığı 14 Aralık 1954 tarihli 750'nci oturumunda Türkiye adına yer alan Daimi Temsilci Selim Sarper'in konuşması ışığında Türkiye hükümetlerinin Kıbrıs politikasının bir değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu alışmayla Türkiye'nin 1950'li yılların ortalarından günümüze dek izlediği Kıbrıs politikasını istinat ettirdiği başlıca temel tezlerin ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında konuyla ilgili BM arşiv belgeleri incelenmiş, eserlerine erişilebilen araştırmacıların çalışmaları okunmuştur. Bu şekilde elde edilen bulgulardan ortaya çıkarılan olgular, kronolojik sıralamaya dikkat edilerek ve aralarındaki sebep-sonuç ilişkileri tespit edilerek çıkarımlarda bulunulmuştur. Çalışmanın Kıbrıs sorununun oluşum süreci ve bu sorun karşısında Türkiye hükümetlerinin tavrını konu alan akademik araştırma ve tartışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmada üzerinde durulan ve değerlendirilmesi yapılmaya gayret edilen Selim Sarper'in konuşmasına yol açan gelişmelerin daha iyi anlaşılabilmesi açısından öncelikle Türkiye'nin 1923-1954 yılları arasında Kıbrıs'a yönelik bakışını ve tutumunu ele almak yerinde olacaktır.

Türkiye'nin Kıbrıs'a Yönelik Bakışı ve Tutumu (1923-1954)

Anadolu'ya coğrafi bakımdan çok yakın bir konumda bulunması, üç asır boyunca Osmanlı egemenliği altında kalmış olması (1571-1878)²⁷ ve nüfusunun yaklaşık beşte birinin Türklerden oluřması²⁸ gibi sebeplerden ötürü Kıbrıs adası, Türkiye için cumhuriyet rejiminin ilk yıllarından itibaren önem taşıyan bir ada oldu²⁹. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kurucu Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk'n (1923-1938) Kıbrıs'a dair söylemiş olduğu sözler, adaya verilen önemi gösteren başlıca işaretlerden biriydi. Atatürk, 1930'ların ortalarında Doğu Akdeniz'de Türk ordusu tarafından icra edilen bir tatbikatı izlediği sırada, etrafındaki Türk subaylarına, Kıbrıs'ın Türkiye'ye düşman bir kuvvetin elinde

²⁷ Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878)*, 308 Yıllık Türk Dönemine Yeni Bir Bakış, Lefkoşa, 2000, s. 1-459.

²⁸ Bülent Batur, "Türk Konsoloslugu Gözünden İki Dünya Savaşı Arası Dönemde İngiliz Müstemleke İdaresi Altında Kıbrıs Türkleri", *ag University Journal of Social Sciences*, 10(1) (June 2013), s. 60.

²⁹ Grgc, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 94, 108.

bulunmaması gerektiği uyarısında bulundu. Aksi takdirde Anadolu'nun herhangi bir işgal durumunda güney bölgesinin ikmal yollarının tıkanmış olacağına dikkat çekti³⁰. Ayrıca Fransa ile Hatay meselesinin (1936-1939)³¹ yaşandığı günlerde yakın çevresinde bulunan ve adanın geleceğinin ne olacağını soran Kıbrıslı Türk bilim insanı Mehmet Saffet Engin Arın'a³² onun da sırasının geleceği karşılığını verdi³³.

Türkiye'nin Kıbrıs'a verdiği önemi gösteren bir diğer olgu, cumhuriyet idaresinin ilk yıllarından itibaren adadaki Türk toplumuyla kurduğu yakın ilişkiydi. 1923-1954 yılları arasındaki dönemde Türkiye Cumhuriyeti Devleti hükümetleri, Kıbrıslı Türklerin Türkiye'ye göçlerini önlemeye ve mevcudiyetlerini korumalarını sağlamaya gayret etti³⁴. Ayrıca millî bir kimlik ve kültür kazanma³⁵, çağdaşlaşma³⁶ ve eğitim düzeylerini yükseltme çabalarında onlara yardımcı oldu³⁷. Başlattığı

³⁰ Derviş Manizade, *Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın*, İstanbul, 1975, s. 13; Ulvi Keser, "Genç Türkiye Devleti'nin Cumhuriyet Kazanımları ve Bunların Kıbrıs Türk Toplumuna Yansımaları", *ÇTTAD*, VI/14 (2007/Bahar), s. 75.

³¹ Baskın Oran (ed.), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I (1919-1980), İstanbul, 2009, s. 279-292.

³² Seher Kaşker, *Mehmet Saffet Engin Arın, Yaşamı, Eserleri, Düşünceleri ve Türk Sosyolojisine Katkıları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002, s.4-5; Arda Göbel, *Mehmet Saffet (Arın) Engin'in Modern Türk Siyasal Düşüncesine Katkıları Üzerine Bir İnceleme*, Basılmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar 2022, s. 11-15.

³³ Manizade, *Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın*, s. 23.

³⁴ Manizade, *a.g.e.*, s. 19, 386-387; Sabahattin İsmail ve Ergin Birinci, *Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri*, Lefkoşa, 2000, s. 79-86; Bülent Evre, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği: Oluşumu ve Gelişimi*, Lefkoşa, 2004, s. 62-63; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 97-98; Mesut Çapa, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Yıllarında Kıbrıs'ta Eğitim Teşkilatı: Kıbrıs Şehbenderi Asaf Bey'in Raporu", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXI/1 (2016), s. 103-104; Batur, "Türk Konsolosluğu Gözünden İki Dünya Savaşı Arası Dönemde İngiliz Müstemleke İdaresi Altında Kıbrıs Türkleri", s. 58-59.

³⁵ "İmparatorluktan dökülüp kalan Türkler", *Cumhuriyet*, 7 Haziran 1938, s. 1 ve 7; Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 324, 409; İsmail ve Birinci, *Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri (1919-1938)*, s. 218-240, 283-284. Manizade, *Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın*, s. 15; Keser, "Genç Türkiye Devleti'nin Cumhuriyet Kazanımları ve Bunların Kıbrıs Türk Toplumuna Yansımaları", s.57-58; Çapa, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Yıllarında Kıbrıs'ta Eğitim Teşkilatı: Kıbrıs Şehbenderi Asaf Bey'in Raporu", s. 103-104;

³⁶ Evre, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği*, s. 68.

³⁷ Manizade, *Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın*, s. 19-21, 411; İsmail ve Birinci, *Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri*, s. 88; Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 215, 217, 418; Evre, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği*, s. 93-94; Batur, "Türk

düzenli deniz ve hava seferleriyle de Kıbrıs ile Türkiye arasındaki temas ve ziyaretlerin kolaylaşmasını ve sıklaşmasını sağladı³⁸.

II. Dünya Savaşı'nın (1939-1945) sonlarından itibaren Kıbrıs'la ilgili olarak yaşanan bazı siyasî gelişmeler, Türkiye'nin adaya yönelik ilgi ve hassasiyetinin artmasına yol açtı. 1943 yılından itibaren AKEL³⁹ ve AKEL'le birlikte hareket eden solcu Rum örgütleriyle KEK'in (*Kipriako Ethniko Komma* – Kıbrıs Millî Partisi) temsil ettiği sağcı Rumlar ve Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi'nin oluşturduğu cephe arasında *enosis* hareketine hangi tarafın önderlik edeceği konusunda siyasî bir mücadele başladı. Bu kapsamda solcu ile sağcı Rumlar, İngiltere'ye taleplerini kabul ettirmek ve hem İngilizlere hem de birbirlerine güç gösterisinde bulunmak amacıyla grev ve miting gibi pasif direniş yöntemleri uyguladılar⁴⁰.

21 Kasım 1949'da AKEL, *enosis*'i gerçekleştirebilmek için Kıbrıs halkına *self-determinasyon* hakkı tanınması talebiyle BM'ye başvurdu. Kısa bir süre sonra Kıbrıs Kilisesi'yle plebisite öncülük etme konusunda rekabete giren AKEL, 1950 plebisitinden sonra çıkan sonuca uluslararası destek sağlamak amacıyla çeşitli Avrupa ülkelerine Kilise ile sağcı Rumlardan ayrı olarak heyet gönderdi⁴¹.

Rumların *enosis* talepleri ve bu hedefi gerçekleştirmeye yönelik gayretleri, Yunanistan tarafından da desteklendi. 1941-1952 yılları arasında gerek Yunanistan Kralı I. Pavlos (1947-1964) gerekse Dimitrios Maximos (1947) ve Sofokles Venizelos (1944-1951) gibi Yunan başbakanlar, basına verdikleri demeçlerde veya Yunanistan parlamentosunda yaptıkları konuşmalarda adanın ilhakına ilişkin arzularını dile getirdiler. Bir taraftan da Yunanistan parlamentosu, Kıbrıslı Rumların *enosis* davasına destek beyan etti⁴².

Konsoloslugu Gözünden İki Dünya Savaşı Arası Dönemde İngiliz Müstemele İdaresi Altında Kıbrıs Türkleri", s. 59.

³⁸ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 410-418; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 126-127.

³⁹ T.W. Adams, *AKEL: The Communist Party of Cyprus*, California, 1971, s. 21-45.

⁴⁰ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 361-463.

⁴¹ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 361-463.

⁴² Gazioğlu, *a.g.e.*, s. 441-445; Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, 2, s. 33-44; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 33-34, 45-63.

Bütün bu gelişmeler, Türkiye'de endişe uyandırdı. Bu endişenin başlıca sebeplerinden biri, Yunanistan'ın XIX. yüzyılın ikinci yarısından beri dış politikasının doktrini hâline getirdiği ve Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun yeniden kurulmasını öngören *Megali İdea* (Büyük Ülkü) projesi doğrultusunda önceleri Osmanlı Devleti, daha sonra ise Türkiye aleyhine topraklarını genişletme çabasında olmasıydı⁴³. Bu proje kapsamında Yunanistan, 1866-1948 yılları arasında askerî, siyasî ve diplomatik yollarla başta Girit⁴⁴, On İki Adalar⁴⁵ ve Rodos⁴⁶ olmak üzere Doğu Akdeniz'de Türkiye'yi çevreleyen birçok adayı elde etmiş durumdaydı. Türkiye'ye göre Kıbrıs'ın da Yunanistan'ın hâkimiyeti altına girmesi, Lozan Antlaşması uyarınca Doğu Akdeniz'de belirlenmiş Türk-Yunan coğrafi dengesinin Türkiye aleyhine bozulması sonucunu doğurabilirdi. Bu da Türkiye'nin denizden tamamen kuşatılması ve Orta ve Doğu Anadolu'nun ikmalî açısından önemli liman kentleri olan Mersin ve İskenderun'un Kıbrıs'tan yönelebilecek herhangi bir askerî tehdide açık hâle gelmesi anlamına gelmekteydi⁴⁷.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada yaşanan siyasî gelişmeler de Türkiye'nin Kıbrıs'a ilişkin endişesini artıran bir diğer sebep oldu. Savaşın sonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD), dünya siyasetine yön verme kabiliyetine sahip iki büyük devlet olarak tarih sahnesine çıktı⁴⁸. ABD ile Avrupa'ya karşı bir güvenlik kuşağı yaratmak isteyen SSCB, Avrupa, Ortadoğu ve Uzakdoğu yönünde nüfuzunu genişletme çabasına girişti⁴⁹. Bu kapsamda Yunanistan'da cereyan eden iç savaşta (1944-1949) sağcılara karşı

⁴³ Oberling, *The Road to Bellapais...*, s. 9-14; Şükrü S. Gürel, *Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ankara, 1993, s. 30-34; Kızılyürek, *Milliyetçilik Kışkırcısında Kıbrıs*, s. 29-72.

⁴⁴ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, İstanbul, 2007, s. 279-284, 555-563, 628-629.

⁴⁵ Oran, *Türk Dış Politikası*, Cilt I, s. 582-584.

⁴⁶ Machiel Kiel, "Rodos", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 35. Cilt, İstanbul, 2008, s. 158.

⁴⁷ Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 122-123.

⁴⁸ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1995*, s. 511-512; Ali Özkan, *The United States, Turkey and The Cyprus Issue From 1949 To 1964 Johnson Letter*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s. 13.

⁴⁹ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1995*, s. 511-535; Oran, *Türk Dış Politikası*, Cilt I, s. 500-501; <https://www.britannica.com/event/Korean-War> (14.08.2023).

kendisine ideolojik bakımdan yakın bulduğu⁵⁰ komünistleri destekledi⁵¹. SSCB, Boğazlar bölgesinde askerî üs elde etmek ve Kars ile Ardahan'ın kendisine verilmesini sağlamak için de 1945-1946 yıllarında Türkiye nezdinde sonuçsuz kalan girişimlerde bulundu⁵².

ABD ise uluslararası barış için başlıca tehdit olarak gördüğü SSCB'yi çevreleme ve caydırma stratejisini uygulamaya koydu⁵³. Bu strateji doğrultusunda 1947'de ilân ettiği *Truman Doktrini* ve *Marshall Planı* kapsamında Türkiye ile Yunanistan'a maddî yardımda bulunmaya başladı⁵⁴.

ABD, 1949 yılında SSCB'ye karşı İngiltere'nin de dâhil olduğu Batı Avrupa ülkelerini⁵⁵ içine alan bir savunma örgütü olarak NATO'nun (*North Treaty Atlantic Organization- Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü*)

⁵⁰ "Communist Party of the Soviet Union", <https://www.britannica.com/topic/Communist-Party-of-the-Soviet-Union> (29.06.2023).

⁵¹ Ulvi Keser, *Kıbrısta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, İstanbul, 2006, s. 134-139; Oran, *Türk Dış Politikası*, Cilt I, s. 582; <https://www.britannica.com/event/Greek-Civil-War> (16.11.2022).

⁵² Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, s. 505-507; 518-523; Oran, *Türk Dış Politikası*, Cilt I, s. 472-475, 501-509; Ali Çakırbaş, *Kıbrıs Sorunu (1950-1960)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2004, s. 37-39; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 102-103; Özkan, *The United States, Turkey and The Cyprus Issue From 1949 To 1964 Johnson Letter*, s. 22-23.

⁵³ Oran, *Türk Dış Politikası*, Cilt I, s. 530-531; Özkan, *The United States, Turkey and The Cyprus Issue From 1949 To 1964 Johnson Letter*, s. 17-20.

⁵⁴ Oran, *Türk Dış Politikası*, Cilt I, s. 528-542; Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi, 1914-1995*, s. 537-541; Uçarol, *Siyasî Tarih [1789-2001]*, s. 866-867, 934-935; Oral Sander, *Siyasî Tarih, 1918-1994*, Ankara, 2008, s. 257-260; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 95; Özkan, *The United States, Turkey and The Cyprus Issue From 1949 To 1964 Johnson Letter*, s. 21-29; Apostolos Vestopoulos, *The Economic Dimensions of the Marshall Plan in Greece, 1947-1952: The Origins of the Greek economic miracle*, Basılmamış Doktora Tezi, London 2002, s. 10-353.

⁵⁵ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi, 1914-1995*, s. 541-542.

kurulmasına öncülük etti⁵⁶. 18 Şubat 1952'de de Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya üye yapılmasını sağladı⁵⁷.

Bundan sonra ABD, Doğu Akdeniz ve Balkanlar'da oluşturduğu bu savunma sistemine Yugoslavya'nın da katılması için uğraş verdi. Bu uğraşın sonucu olarak 9 Ağustos 1954'te Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında *İttifak, Siyasal İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması* imzalandı⁵⁸.

Türkiye'nin SSCB'ye karşı NATO içinde yer alması, Kıbrıs'ın Türkiye açısından stratejik önemini daha da artırdı. Türkiye'ye göre iç savaşta yenilgiye uğramış olmalarına rağmen komünistler, Yunanistan'da hâlen varlığını sürdürmekteydi. Buna ilâveten Yunanistan'ın geçmişte uyguladığı büyük bir devlete dayanarak Türkiye aleyhine genişleme politikasını devam ettirme isteği veya siyasî ve ekonomik zaafından dolayı SSCB'nin etki alanına girme ihtimali vardı. Kıbrıs'ta da AKEL'in *enosis* hareketi içinde belli bir etkinliğe sahip olduğu dikkate alındığında⁵⁹ adanın Yunanistan'ın veya Rumların egemenliğine girmesi, SSCB lehine bir durum yaratabilirdi. Bu da NATO ile SSCB ve onunla beraber hareket eden *Doğu Bloku*⁶⁰ ülkeleri arasında ortaya çıkacak bir savaş durumunda başta Mersin ve İskenderun olmak üzere güney limanlarının ikmal gemilerini savunmak için kullanılmasını ve Türkiye'nin NATO'daki müttefik devletlerle irtibat kurmasını güçleştirebilirdi⁶¹.

Türkiye için kendi güvenliği kadar önemli olan bir diğer konu, Kıbrıs Türk toplumunun güvenliği konusuydu. Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhaki

⁵⁶ Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 544-546; Oran, *Türk Dış Politikası*, Cilt I, s. 543, 548-550; Uçarol, *Siyasi Tarih [1789-2001]*, s. 867-871; Sander, *Siyasi Tarih, 1918-1994*, s. 263-271; Özkan, *The United States, Turkey and The Cyprus Issue From 1949 To 1964 Johnson Letter*, s. 20-21.

⁵⁷ Oran, *Türk Dış Politikası*, Cilt I, s. 545-550; Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, s. 546; 625-629; Çakırbaş, *Kıbrıs Sorunu (1950-1960)*, s. 39-43; Özkan, *The United States, Turkey and The Cyprus Issue From 1949 To 1964 Johnson Letter*, s. 30-43; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 121.

⁵⁸ Oran, *Türk Dış Politikası*, Cilt I, s. 588-592; Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, s. 630-632; Çakırbaş, *Kıbrıs Sorunu (1950-1960)*, s. 43-44.

⁵⁹ Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 112-113.

⁶⁰ Rebecca M. Kulik, "Eastern bloc", *Encyclopaedia Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/Eastern-bloc> (19.08.2023).

⁶¹ Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 120, 123.

veya Rumların denetimine geçmesi hâlinde azınlık konumunda olan Türklerin çoğunluk konumundaki Rumların hâkimiyeti altına girmesi ihtimali, Türkiye'yi endişelendirmektedir. Zira *enosıs* fikrinin Türklere karşı olumsuz hatta düşmanca duygular barındırdığı, Kıbrıslı Türklerin de bu fikre ve onun etrafında gelişen harekete şiddetle karşı olduğu bilinmektedir⁶². Adada *enosıs* olması hâlinde Türklerin can ve mal güvenliği ile siyasî ve toplumsal geleceği tehlikeye düşebilir. Böyle bir durum, Kıbrıslı Türklerin güvenliğine büyük önem veren Türkiye'nin Yunanistan ile anlaşmazlığa düşmesine hatta askerî yönden karşı karşıya gelmesine, dolayısıyla NATO içinde bir istikrarsızlığa yol açabilirdi⁶³.

Bu sebeplerle Kıbrıslı Rumların II. Dünya Savaşı'ndan sonra *self-determinasyon* hakkı talebiyle gerek BM gerekse başta İngiltere ile Yunanistan olmak üzere Avrupa ülkeleri ile ABD nezdinde başlattığı girişimler⁶⁴, Türkiye'de rahatsızlık yarattı. Bu girişimlerin yoğunlaştığı 1948-1954 yılları arasında Türkiye'de basın yazı ile, yüksek öğrenim gençliğini temsil eden çeşitli örgütler ve siyasî partiler de beyanat ve kitlesel eylemler yoluyla konuya ilişkin tepkilerini ortaya koydular. Türkiye kamuoyunda öne çıkan görüş, gerek Türkiye ile Kıbrıs Türk toplumunun gerekse Doğu Akdeniz ile Ortadoğu'nun güvenliği ve istikrarı için adadaki mevcut statünün, yani İngiliz egemenliğinin korunması yönündeydi. Bu statünün değişmesi hâlinde ise Kıbrıs, Anadolu'ya coğrafî yakınlığı, eski bir Osmanlı toprağı olması ve bir Türk nüfusu barındırması sebebiyle ve 4 Haziran 1878 tarihli Kıbrıs Konvansiyonu uyarınca Türkiye'ye iade edilmeliydi⁶⁵.

Türkiye hükümetleri de kamuoyu gibi Kıbrıs'taki statünün değişmemesi, değiştii takdirde ise Türkiye'nin de bu konuda söz sahibi

⁶² Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 44-52, 63-69, 78-82, 99-209, 328-331, 428-429, 448-453; Oberling, *The Road to Bellapais*, s. 20-21; Sabahattin İsmail, *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları (Kıbrıs Sorununun ve Türk-Rum kavgasının tarihsel kökeni)*, Lefkoşa, 2000, s. 23-215.

⁶³ Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 122.

⁶⁴ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 460-464; *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959)*, s. 1-18; Crawshaw, *The Cyprus Revolt*, s. 46-56, 70; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 35, 57, 61-63; Şar, *British Policy Towards Cyprus And The Cyprus Question, 1878-2005*, s. 12.

⁶⁵ Fahir H. Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi, 1954-1959, Türk Hükümeti ve Kamu Oyunun Davranışları (Karşılaştırmalı İnceleme)*, Ankara, 1963, s. 4-58; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 107, 114-115.

olması gerektiği düşüncesindeydi⁶⁶. Ancak hükümetlerin Kıbrıs'la ilgili gelişmelere yaklaşımı kamuoyununkinden farklı olarak ihtiyatlı oldu. Bu yaklaşımın temelinde bazı sebepler yatmaktaydı. Türkiye, cumhuriyet rejiminin iktisadî, siyasî ve hukukî kuruluşunu Lozan Antlaşması'na istinat ettirmiş vaziyetteydi⁶⁷. Bu durumda Türkiye için söz konusu antlaşma uyarınca İngiliz mülkiyeti olan Kıbrıs üzerinde hak iddia etmek, Lozan Antlaşması'nın başta Yunanistan olmak üzere diğer ilgili taraflarından bir kısmının antlaşmanın maddelerinde Türkiye aleyhine değişiklikler talep hatta elde etmesinin önünü açabilirdi. Ayrıca böyle bir durum, Türkiye'nin 1952 yılından itibaren Batı güvenlik örgütü NATO'da müttefiki hâline gelen İngiltere'nin içişlerine karışmak anlamına gelirdi ve örgüt içerisinde huzursuzluk yaratabilirdi⁶⁸.

İngiltere'nin adada bir statü değişikliğine gideceğine veya bu konuda Kıbrıslı Rumlarla Yunanistan'a ödün vereceğine dair bir izlenim uyandırmaması da Türkiye hükümetleri tarafından güvence olarak kabul edildi⁶⁹. Bu sebeple gerek başta Kral I. Pavlos olmak üzere Yunanistan'da birçok yetkili kişi ve organın Kıbrıs'ın ilhakı lehine verdiği beyanat ve aldığı kararlar⁷⁰ gerekse Yunanistan'ın konuyu BM'nin gündemine taşıma hazırlıkları⁷¹, 1950'li yılların başlarına kadar Türkiye hükümetlerince endişe edilmesini gerektirecek gelişmeler olarak değerlendirilmedi. Themistoklis Sofoulis (1924-1949) gibi Yunan başbakanlarının Kıbrıs konusunu alenen tartışmaması yönünde kendi kamuoylarını ikaz etmeleri⁷² de Türkiye hükümetlerinin konuya itidalli yaklaşmasında önemli bir rol oynadı.

Bütün bunlara ilâveten Türkiye'nin SSCB'ye karşı 1947'den itibaren Yunanistan'la yakınlaşma içinde olması ve en sonunda NATO'ya birlikte katılması, Türkiye hükümetlerinin Kıbrıs'a ilişkin tutumu üzerinde etki yarattı. Bunun sonucu olarak yetkililer, Kıbrıs konusuna ilişkin

⁶⁶ Görgüç, *a.g.e.*, s. 105-124.

⁶⁷ Hasan Acar, "Lozan Barışı'nın Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşundaki Önemi", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 9(2)(2021), s. 332.

⁶⁸ Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 127.

⁶⁹ Görgüç, *a.g.e.*, s. 135.

⁷⁰ Görgüç, *a.g.e.*, s. 33-34, 45-63; Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 441-445; Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, 2, s. 33-44.

⁷¹ Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 113.

⁷² Görgüç, *a.g.e.*, s. 55-56.

düşüncelerini kamuoyu önünde açıklamaktan kaçındılar veya temkinli açıklamalar yaptılar. Konuya dair hassasiyet ve rahatsızlıklarını da başta Yunanistan olmak üzere konunun muhatabı olan devletlere diplomatik yoldan bildirmeyi tercih ettiler⁷³.

M. Şemsettin Günaltay başbakanlığındaki Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) hükümetinin Dışişleri Bakanı Necmeddin Sadak⁷⁴ (1947-1950), 1949 yılı sonları ile 1950 yılı başlarında kamuoyuna yaptığı açıklamalarda Kıbrıs Rum toplumunun yaşadığı plebisit sürecine rağmen Yunan devlet adamlarının konu hakkında akıllıca uyarılar yaptığına dikkat çekti. Kıbrıs sorunu diye bir sorun olmadığını da⁷⁵ savunan Sadak, bu iddiasını adanın İngiltere'nin egemenliği ve yönetiminde olmasına ve İngiltere'nin adayı başka bir devlete devretmek niyet veya eğiliminde olmamasına dayandırdı⁷⁶.

Türkiye hükümeti, benzer tavrı 14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçimlerden sonra iktidara gelen A. Adnan E. Menderes'in başbakanlığındaki Demokrat Parti (DP) hükümeti zamanında (1950-1960) da sürdürdü⁷⁷. DP hükümetinin Dışişleri Bakanı M. Fuat Köprülü (1950-1956), 1950-1954 yılları arasında kamuoyuna yönelik olarak yaptığı açıklamalarda Kıbrıs sorununun mevcut olmadığını⁷⁸ ve Doğu Akdeniz'in statüsünde herhangi bir değişikliğin söz konusu olacağını sanmadığını belirtti. Ayrıca dünyanın mevcut koşullarında demokrat milletleri tehdit eden savaş felaketi karşısında Türkiye ile Yunanistan'ın

⁷³ Faiz Kaymak, *Kıbrıs Türkleri Bu Duruma Nasıl Düştü?*, İstanbul, 1968, s. 16; Selda Karaköse, *Celal Bayar Dönemi Türk Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları (1950- 1960)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s. 16-17, 23; Çakırbaş, *Kıbrıs Sorunu (1950-1960)*, s. 47-48.

⁷⁴ Karaköse, *Celal Bayar Dönemi Türk Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları (1950- 1960)*, s. 4-5; Çakırbaş, *Kıbrıs Sorunu (1950-1960)*, s. 48-49.

⁷⁵ Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 105-106, 111, 114.

⁷⁶ Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi, 1954-1959*, s. 19-20; *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, Dönem: VIII, Cilt: 23, Toplantı: 4, Otuz üçüncü Birleşim, 23. I. 1950 Pazartesi, s. 288; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 109.

⁷⁷ Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi, 1954-1959*, s. 32; Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959)*, s. 18; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 62, 72-73, 94-96, 113-115, 127-129, 136; Karaköse, *Celal Bayar Dönemi Türk Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları (1950- 1960)*, s. 8, 12-13; Çakırbaş, *Kıbrıs Sorunu (1950-1960)*, s. 49.

⁷⁸ Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi, 1954-1959*, s. 24.

hemen hemen kader birliği yapmış durumda olduğuna dikkat çekti. Türk-Yunan ilişkilerinin bozulması için belli (muhtemelen komünist⁷⁹) çevrelerden sarf edilen gayretlerin ise Türkiye ve Yunanistan'daki devlet adamlarının iyi görüş ve niyetleri sayesinde etkisiz kılınacağına olan inancını dile getirdi⁸⁰. Buna ilâveten Köprülü, hükümet olarak Kıbrıs sorunu diye bir sorun olmadığı değerlendirmesinden ve adanın hâlen İngiltere'ye ait olduğu gerçeğinden hareketle Yunanistan'la görüşmelerinde konuyu gündeme getirmediklerini belirtti⁸¹.

1951 yılının şubat ayında İngiltere Dışişleri Devlet Bakanı Kenneth G. Younger (1950-1951), İngiliz Avam Kamarası'nda konuyla ilgili bir soru üzerine Yunanistan hükümetinden Kıbrıs'ın ilhakına ilişkin yazılı bir talep almadıklarını açıkladı⁸². Buna cevaben Yunanistan Başbakanı Sofokles Venizelos, ülkesinin parlamentosunda bir açıklama yaparak *enosis*'in Yunanistan halkı ile Kıbrıs halkı tarafından hararetle desteklenen bir arzu olduğunu vurguladı⁸³. 1954 yılı başlarında ise Yunanistan Başbakanı Alexandros Papagos (1952-1955), Kıbrıs konusunu mevcut yıl içinde BM'nin gündemine taşıyacaklarını duyurdu⁸⁴.

Bu iki gelişme, Türkiye hükümetini Kıbrıs'ın statüsünün değiştirilmesi konusundaki çekincelerini daha açık bir şekilde ifade etmeye sevk eden başlıca etmenler oldu. Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, çeşitli vesilelerle kamuoyuna yaptığı açıklamalarda adanın mevcut statüsünde değişikliğe gidilmesini gerektirecek bir durum olmadığını ifade etti. Ancak böyle bir

⁷⁹ Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 113.

⁸⁰ Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi, 1954-1959, 1954-1959*, s. 28; T.B.M.M. *Tutanak Dergisi*, Dönem: IX, Cilt: 5, Toplantı: 1, Ellinci Birleşim, 24.İl.1951 Cumartesi, s. 698.

⁸¹ Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi, 1954-1959*, s. 51. Ayrıca bkz. Törehan Özdemir, *Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası (1954-1960)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük 2014, s. 16; Sebile Yıldız Aybak, *1950-1983 Yılları Arasında Kıbrıs Sorunu ve TBMM'deki Yankıları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2017, s. 14-15; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 36.

⁸² *HC Deb*, 14 February 1951 vol 484 c380.

⁸³ Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, s. 443-444; Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi, 1954-1959*, s. 25-31; Özdemir, *Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası (1954-1960)*, s. 16-17; Karaköse, *Celal Bayar Dönemi Türk Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları (1950- 1960)*, s. 9-15.

⁸⁴ Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi, 1954-1959*, s. 50; Crawshaw, *The Cyprus Revolt*, s. 73; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 74.

değişikliğin olması hâlinde coğrafî, etnik ve tarihî sebeplerden ötürü Türkiye'nin de bu konuda söz sahibi olması gerektiğine vurgu yaptı⁸⁵.

Türkiye hükümeti, bir taraftan da Yunanistan hükümetine hiç yoktan bir Kıbrıs sorunu çıkarmaktan vazgeçmesi, aksi takdirde tüm Türkiye'yi karşısında bulacağı ve bunun Türk-Yunan dostluğunun sonu olacağı yönünde uyarıda bulundu⁸⁶. Yunanistan ise Kıbrıslı Rumların Yunan idaresine bağlanma ve kendi kaderini tayin hakkına ilişkin isteklerini desteklemeye devam etti. Türkiye ve Yugoslavya'yla antlaşma imzaladıktan bir hafta sonra da Kıbrıs için BM'ye başvuruda bulundu. Böylece Yunanistan, Kıbrıs konusunun BM Genel Kurulu'nun gündemine girmesini ve tartışımlarını sağlayacak süreci başlattı.

Yunanistan'ın Kıbrıs Konusunu BM'nin Gündemine Taşması ve Konunun BM Genel Kurulu'nda Görüşülmesi (16 Ağustos-17 Aralık 1954)

16 Ağustos 1954'te Yunanistan Başbakanı Alexandros Papagos, BM Genel Sekreteri Dag H. A. C. Hammarskjöld'e hitaben bir mektup gönderdi. 20 Ağustos'ta BM kayıtlarına A/2703 koduyla giren mektubunda Papagos, "halkların eşit hakları ve *self-determinasyon*'u ilkesinin BM gözetiminde Kıbrıs adası halkının durumuna uygulanmasına ilişkin başvuru" başlığını taşıyan maddenin BM Genel Kurulu'nun IX. devre gündeminin ek maddeler listesine girmesi talebinde bulundu.

Papagos, mektubunda tarihî, kültürel, etnik ve demografik bakımdan Kıbrıs'ın Yunan olduğunu ileri sürdü. Ayrıca İngiltere'nin 1950 plebisitinin sonuçlarını tanımamakta ısrar etmesinin, adadaki *enosis* hareketini etkisizleştirmeye yönelik tedbirler alma yoluna gitmesinin ve bu konuda Yunanistan'la iki taraflı görüşmelere yanaşmamasının ülkesinde büyük kızgınlığa sebep olduğuna dikkat çekti. Kıbrıs konusunda İngiltere ile doğrudan bir antlaşmaya ulaşma yönünde bütün

⁸⁵ Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi, 1954-1959*, s. 31-32, 51; Özdemir, *Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası (1954-1960)*, s. 17-18; Karaköse, *Celal Bayar Dönemi Türk Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları (1950- 1960)*, s. 12-13; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 36-37, 117-119.

⁸⁶ Hüseyin Bağcı, *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*, Ankara, 1990, s. 103-104; Manizade, *Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın*, s. 102-103; Çakırbaş, *Kıbrıs Sorunu (1950-1960)*, s. 51; Özdemir, *Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası (1954-1960)*, s. 21; Görgüç, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, s. 136-137.

yolları tükettiklerini iddia eden Papagos, bu konuda barış ve hürriyete uygun, yapıcı bir çözüme ulaşacağı inancıyla BM Genel Kurulu'na başvurduklarını belirtti⁸⁷.

Yunanistan'ın yaptığı başvuru, BM Genel Kurulu'nun 24 Eylül 1954'te yapılan 477'nci hazırlık oturumunda ele alındı. Oturumda konuşan İngiliz temsilci J. Selwyn B. Lloyd, Kıbrıs'ı tartışmanın İngiltere'nin yetki alanında olan bir konuya müdahale etmek anlamına geleceği düşüncesiyle Yunanistan'ın başvurusuna karşı olduklarını açıkladı. Ayrıca Yunanistan'ın Kıbrıs'la ilgili amacının *self-determinasyon* ve bağımsızlık değil, adanın kendisine devredilmesi olduğuna dikkat çekti. Kıbrıs'ın Yunan olmadığını da iddia eden Lloyd, Yunanistan'ın Lozan Antlaşması'nın imzacı devletlerinden biri olduğuna ve antlaşmanın 20. maddesiyle alâkalı herhangi bir şerh düşmediğine dikkat çekti. Bunun yanı sıra Lloyd, Kıbrıs konusunu BM Genel Kurulu'nda tartışmanın adada bir Türk-Rum çatışmasına sebep olabileceği ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluğu tehlikeye sokacağı uyarısında bulundu. İngiltere'nin bu itirazlarına rağmen Yunanistan'ın başvurusu Genel Kurul'da oylandı ve 19 aleyhte ve 11 çekimsiz oya karşılık 30 lehte oyla kabul edildi. Bu oylamanın neticesinde Kıbrıs konusu "62. madde" olarak BM Genel Kurulu'nun gündemine girdi⁸⁸.

14 Aralık 1954'te BM Genel Kurulu'nun Birinci Komitesi, 749'uncu oturumunda gündeminde bulunan Kıbrıs maddesini ele aldı. Oturumda Yeni Zelanda Daimî Temsilcisi Sir Leslie K. Munro, "Genel Kurul'un 'BM gözetiminde halkların eşit hakları ve *self-determinasyon*'u ilkesinin Kıbrıs adası halkının durumuna uygulanması' başlıklı maddenin daha fazla ele alınmamasına karar vermesini" öngören, A/C.1/L. 125 sayılı bir karar taslağı sundu. Munro, sunduğu bir önergeyle de bu karar taslağının Yunanistan'ından (A/C.1/L. 124) önce tartışılıp oylanmasını talep etti. Oya konan bu önerge, 15 aleyhte ve 16 çekimsiz karşı 28 lehte oyla kabul edildi⁸⁹.

Yeni Zelanda'nın karar taslağı, aynı gün yapılan 750'nci oturumda tartışıldı. Bu oturumda bir konuşma yapan Yunan Daimî Temsilcisi Alexis

⁸⁷ A/2703.

⁸⁸ A/PV.477, s. 51-60.

⁸⁹ A/C.1/SR.749.

Kyrou, Kıbrıs konusunun İngiltere'nin değil, BM'nin yetki alanına giren bir konu olduğunu savundu. Adaya ilişkin taleplerinin ise egemenlik devri değil, kendi kaderini tayin hakkı olduğunu ileri sürdü⁹⁰.

Ayrıca Kyrou, Kıbrıs'ın Yunan ve Yunanistan'a ait olmadığı iddialarına karşı çıktı⁹¹. İngiltere'de muhalefette bulunan İşçi Partisi mensubu ve parlamento üyesi John Parker'in 23 Temmuz 1954 tarihli Avam Kamarası oturumunda nüfusu 500.000 olan Kıbrıs halkının beşte dördünden fazlasının (%80,2) Yunanca konuştuğu, Rum Ortodoks Kilisesi'ne bağlı olduğu ve kendini Yunan hissettiğine ilişkin sözlerine⁹² işaret etti. Yunanistan'ın Lozan Antlaşması'nı kabul etmekle bütün hükümlerini onaylamış olduğu iddiasıyla ilgili ise Kyrou, İngiltere'nin haricindeki İtilâf Devletleri'nin İngiltere'nin Kıbrıs'ı ilhakını doğrudan tanımadığını, sadece Türkiye'nin bu ilhakı tanımamasını onayladığını öne sürdü. Buna ilâveten antlaşmanın 16. maddesinin⁹³ Kıbrıs ve On İki Adalar gibi Türkiye'nin egemenlik haklarından feragat ettiği adaların geleceği üzerine ilgili tarafların yeni bir antlaşma yapma ihtimalini öngördüğüne işaret etti. 477'nci hazırlık oturumunda İngiliz temsilci Selwyn Lloyd'un Kıbrıs'ta iç savaş tehlikesine ilişkin sözlerine de değinen Kyrou, adada Rumlarla Türklerin onlarca yıldır barış içinde yan yana yaşadıklarını belirtti⁹⁴.

Alexis Kyrou'nun ardından Türkiye'nin Daimî Temsilcisi Selim Sarper konuşma yaptı. Konuşmasında *self-determinasyon* ilkesinin her milletin bağımsız bir devlet kurması ve kendi hükümetini seçmesi anlamına geldiğine dikkat çeken Sarper, bu ilkenin tam anlaşılabilmesi için öncelikle *halk* ve *millet* kavramlarının tanımının yapılması gerektiğini

⁹⁰ A/C.1/SR.750, s. 547-550.

⁹¹ A/C.1/SR.750, s. 547-550.

⁹² HC Deb, 23 July 1954, vol 530, c1841. Ayrıca bkz. Georgia Verropoulou, *The Demography of Cyprus, 1881-1982*, Basılmamış Doktora Tezi, London 1997, s. 190, 304-305.

⁹³ Söz konusu madde uyarınca Türkiye, Lozan Antlaşması ile belirlenmiş sınırlar dışında bulunan bütün topraklar ve bu topraklarla ilgili ve yine Lozan Antlaşması ile Türkiye'nin egemenlik hakkı tanınmış olan adalar dışında kalan adalar üzerinde, bu toprak ve adaların kaderi ilgililer tarafından belirlenmek kaydıyla, her türlü hak ve senetten vazgeçtiğini bildirmiştir; *Düstur*, Üçüncü Tertip, Cilt 5, s. 27; Soysal, *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, I. Cilt, s. 91.

⁹⁴ A/C.1/SR.750, s. 547-550.

savundu⁹⁵. Ancak bu kavramların tanımı konusunda çok farklı görüşler olduğuna, dolayısıyla da evrensel olarak kabul edilebilir tanımlar bulunmadığına işaret eden Sarper, bunun kendi kaderini tayin ilkesinin uygulanmasını zorlaştırdığını belirtti⁹⁶.

Sarper, söz konusu ilkeyi bir hak olarak talep etmeden önce bu hakkın *halka* mı yoksa *millete* mi ait olacağına karar verilmesi, ilkenin niteliklerinin ve sınırlılığının belirlenmesi ve her koşulda uygulanıp uygulanmayacağına bakılması gerektiğini savundu. Kendi kaderini tayin hakkı teorisini *millete* uygulamanın devlet egemenliği ilkesiyle çelişeceğini ileri süren Sarper, ikincisi lehine birincisini göz ardı etmenin tiranlığa, aksinin ise anarşiye yol açabileceğini iddia etti. Bu durumda herhangi bir adil çözümün bu iki ilkeden birine istinat ettirilemeyeceğini öne süren Sarper, ikisinin nasıl uzlaştırılacağını ve *self-determinasyon* hakkının uygulanmasından doğabilecek ülkelerin parçalanması sürecinin hangi noktada durdurulacağını sordu⁹⁷.

Sarper, kendi geleceğini belirleme hakkının bu hakkı kullanmakta tamamen yetkili olan masum halklar tarafından talep edilmeyip hiçbir şekilde uygulanmasını isteme hakkı olmayan fırsatçılar tarafından yürürlüğe konduğu zaman çoğunlukla zorluklar ortaya çıktığına işaret etti. Buna örnek olarak da 1871-1910 yılları arasında 300.000 Alman'ın Alsace-Lorraine'e yerleşebilmesi için aynı bölgeden yaklaşık yarım milyon Fransız'ın yerinden edilmesini gösterdi. Sarper, aynı şekilde bir başka devletin de *self-determinasyon* örtüsü altında bir ülkeyi ilhak edebilmek için oranın yerli halkını yerinden edip yerine kendi vatandaşlarını yerleştirebileceğini iddia etti. Ayrıca Sarper, 1954 yılı koşullarında Kıbrıs'ta çoğunluğu oluşturan ve Yunanca konuşan halkın 1790'da 60.000 Türk'e karşılık 20.000 olduğuna dikkat çekti⁹⁸.

Sarper, halkların *self-determinasyon* hakkı ilkesini haklı göstermek için ortaya konan gerekçelerin siyasetçilerin amaçları ve talepte bulunan tarafların yaşamsal çıkarları gibi pek çok etmene göre değişiklik gösterebileceğine işaret etti⁹⁹. Bununla ilgili olarak da I. Dünya

⁹⁵ A/C.1/SR.750, s. 552.

⁹⁶ A/C.1/SR.750, s. 552.

⁹⁷ A/C.1/SR.750, s. 552.

⁹⁸ A/C.1/SR.750, s. 552-553.

⁹⁹ A/C.1/SR.750, s. 553.

Savaşı'ndan sonra Polonyalıların Almanya'ya karşı toprak iddialarını desteklemek için bu ilkeyi kullandıklarını, ancak aynı şeyi Doğu Galiçya'da reddettiklerini hatırlattı. Ayrıca eski Yunanistan Başbakanı Eleftherios Venizelos'un (1910-1932) I. Dünya Savaşı'nın sonunda toplanan Paris Barış Konferansı'nda Kuzey Epir'in Arnavutça konuşan halkının millî duyguları gereği Yunan olduklarını ileri sürmesi örneğini verdi. Sarper, Yunanistan'ın Kıbrıs'la ilgili olan son girişiminin de kendi kaderini tayin ilkesinin maruz kalabileceği suiistimalin bir diğer örneği olduğunu ileri sürdü¹⁰⁰.

Sarper, konuşmasında her yıl çeşitli ülkelere göç eden insanlar sorununa da dikkat çekti. Kendi kaderini tayin ilkesinin doğru düzgün uygulanmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmadığı sürece bu göçmenlerin kendilerine Kıbrıs'ta yapılanları model almaları yönündeki baskı ve kışkırtmalardan etkilenmelerinin ihtimal dâhilinde olduğunu belirtti¹⁰¹.

Sarper, *self-determinasyon* ilkesini uygulamanın bir gereği olan plebisitlerin ise çoğu zaman kamuoyunun görüşünü yansıtmaktan uzak kaldığına dikkat çekti. Yunanistan'a İyonya Adaları'nı (Yedi Adalar) ilhak imkânını veren 1862 yılındaki plebisit sırasında 250.000 kişiden oluşan adalar nüfusundan sadece 13.419'unun oy kullandığını hatırlattı. Bunun da kendi geleceğini belirleme ilkesinin belli zamanlarda ve belli koşullardaki uygulanış şeklini gösteren üzücü bir örnek olduğunu ve sonuçların günün siyasal eğilimleri tarafından yaratılabileceğini gösterdiğini ifade etti¹⁰².

Sarper, konuşmasında Başbakan Papagos'un BM'ye gönderdiği resmî başvuru mektubunu da değerlendirdi. Sarper, bu belgede geçen *self-determinasyon* hakkı talebinin ayrılmaz bir şekilde Kıbrıs'ın Yunanistan'a ait hatta Yunanistan'ın kendisi olduğu iddiasına bağlandığını, bu iddianın ince bir örtüsü hâline getirildiğini ve belgede geçen *self-determinasyon* kelimesi yerine *enosis* kelimesinin konabileceğini savundu¹⁰³. Bunun da bir ülkeyi bir devletin egemenliğinden alıp başka bir devletin egemenliği

¹⁰⁰ A/C.1/SR.750, s. 553.

¹⁰¹ A/C.1/SR.750, s. 553.

¹⁰² A/C.1/SR.750, s. 553.

¹⁰³ A/C.1/SR.750, s. 551-552.

altına sokmak, dolayısıyla da uluslararası hukuku ihlal etmek ve uluslararası antlaşmaları geçersiz kılmak anlamına geldiğini belirtti¹⁰⁴.

Sarper, konuşmasında Kıbrıs'la ilgili olarak Yunan delegasyonunun BM'nin merkezi New York'ta, Yunan resmî ajanslarının da çeşitli ülkelerde dağıttığı propaganda klasörlerine de değindi. Bu belgelerde *enosis* kelimesinin sürekli tekrar edildiğine ve bütün iddiaların onun etrafında yoğunlaştığına dikkat çekti. Bu kelimenin ise *Anschluss* (1938'de Avusturya'nın Almanya tarafından ilhakı¹⁰⁵) ve onun ürkütücü ve demagogik sonuçlarıyla birlikte düşünüldüğü zaman tam ve gerçek anlamına kavuşacağını öne sürdü. Ayrıca Sarper, *Anschluss* ve 1938'de Çekoslovakya'nın Almanya'ya devrettiği *Sudetenland*¹⁰⁶ bölgesi gibi sorunların çözümünün kendi geleceğini belirleme hakkına istinat ettirildiğine işaret etti¹⁰⁷.

Yunanistan'ın söz konusu talebiyle Lozan Antlaşması uyarınca İngiltere'ye ait olan Kıbrıs'ı ilhak etmeyi hedeflediği iddiasının üzerinde duran Sarper, BM'nin bu talebi kabul etmesi hâlinde yürürlükte olan uluslararası antlaşmaların tek taraflı olarak ortadan kaldırılmasına sebep olacağını savundu. Böyle bir neticenin de BM'nin ilke ve amaçlarının ihlal edilmesine, uluslararası ilişkilerde karmaşaya ve etnik mülahazalar temelinde yeni bir dünya haritasının çizilmesi gibi olağandışı gelişmelere yol açacağını, dolayısıyla BM'nin parçalanmasının zeminini hazırlamakla eşdeğer olacağını ileri sürdü¹⁰⁸.

Kendi geleceğini belirleme hakkı ilkesinin Kıbrıs'ta uygulanmasının getirebileceği olumsuz sonuçlara da temas eden Sarper, adada *enosis*'e kesin bir şekilde karşı çıkan ve nüfusu 100.000 civarında olan Kıbrıslı Türklerin varlığına dikkat çekti¹⁰⁹. Bundan hareketle de Genel Kurul'a 477'nci hazırlık oturumunda İngiliz temsilci Selwyn Lloyd'un muhtemel bir Türk-Rum çatışmasına ilişkin yaptığı uyarının üzerinde dikkatlice düşünmesi çağrısında bulundu¹¹⁰.

¹⁰⁴ A/C.1/SR.750, s. 551-552.

¹⁰⁵ <https://www.britannica.com/event/Anschluss> (26.05.2023)

¹⁰⁶ <https://www.britannica.com/place/Sudetenland> (26.05.2023).

¹⁰⁷ A/C.1/SR.750, s. 551-552.

¹⁰⁸ A/C.1/SR.750, s. 554.

¹⁰⁹ A/C.1/SR.750, s. 553.

¹¹⁰ A/C.1/SR.750, s. 553.

Sarper, Yunanistan'ın talebini desteklemek için öne sürdüğü tezler hakkında da görüş belirtti. Kıbrıs halkının Yunan olduğu iddiasıyla ilgili olarak Sarper, 500.000 kişiden oluşan ada nüfusunun 380.000'inin Kıbrıs'a özgü bir Yunan lehçesini konuşan Rum Ortodoks Kilisesi mensubu olduğuna işaret etti. Ancak bunların Yunanistan'la ırkî bir bağı olmadığını, tarihçiler tarafından *Akdenizli* veya *Akdeniz Levanteni* olarak tanımlanan, Akdeniz'in güneydoğu kıyılarında görülebilecek ve kendine has niteliklere sahip bir ırk olduğunu öne sürdü. Ayrıca Sarper, Katolik Latin idaresi (1192-1571) döneminde Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi ile ruhbanının din ve eğitim alanındaki faaliyetlerine getirilen yasak ve engellemelerin Osmanlılar zamanında kaldırıldığına işaret etti. Bundan dolayı da adanın Yunanca konuşan sakinlerinin hem dinî özgürlüklerini hem de kendi dillerini konuşma hakkını Osmanlı idaresinin hoşgörüsüne borçlu olduklarını belirtti. Bunun da Kilise'nin müdavimleriyle Yunanistan arasındaki bağın ne kadar zayıf olduğunun bir diğer kanıtı olduğunu savundu¹¹¹.

Buna ilâveten Sarper, coğrafî konumu, iklimi, jeolojik, botanik ve zoolojik yapısı bakımından Kıbrıs'ın Anadolu'nun güney kısmının bir uzantısı olduğunu ifade etti. Ayrıca Anadolu Türklerin çok erken zamanlarda Kıbrıs'a yerleştiklerine, ada üzerinde Osmanlı egemenliğinin temellerini attıklarına ve anavatanları olan Türkiye'ye ırk, gelenek ve ortak bir hisle bağlı kaldıklarına işaret etti. Böylece adada 307 yıl süren istikrarlı bir yönetim kurulduğunu kaydeden Sarper, bu yönetimin sona ermesinin değişen koşullara ayak uyduramamasından değil, Rusya'ya karşı İngiltere'nin yardımını sağlamak isteyen Osmanlı Devleti'nin adanın idaresini geçici olarak İngiltere'ye emanet etmesinden kaynaklandığına dikkat çekti¹¹². Ayrıca Kıbrıs'ın Lozan Antlaşması'nın yapıldığı 1923 yılına kadar Türk adası olarak kaldığına, Yunanistan'ın ise tarihin hiçbir döneminde adayı yönetmediğine işaret etti¹¹³.

Sarper, Kıbrıs'ta Yunanca konuşan topluluğun mevcut koşullarda çoğunlukta olmasının da adanın statüsünde değişikliği haklı göstermek

¹¹¹ A/C.1/SR.750, s. 551. Ayrıca bkz. George Hill, *A History of Cyprus*, Volume 2: The Frankish Period, 1192-1432, Cambridge, 2010, s. 1-496; *A History of Cyprus*, Volume 3: The Frankish Period, 1432-1571, Cambridge, 2010, s. 497-1142.

¹¹² A/C.1/SR.750, s. 551-552.

¹¹³ A/C.1/SR.750, s. 551-552.

için tek başına yeterli sebep olamayacağını savundu. Buna örnek olarak da Milletler Cemiyeti'nin Åland Adaları'nı nüfusun etnik yapısı yerine coğrafi yakınlığını esas alarak İsveç yerine Finlandiya'ya vermesini gösterdi. Ayrıca Sarper, Türk karasuları içerisinde uzanan ve çok yakın tarihsel, ekonomik ve etnik bağlarından dolayı Anadolu yarımadasının bir uzantısından ibaret olan Kıbrıs'ta nüfus etmeninin anakarada, yani Türkiye'de bulunan 24.000.000 Türk'le birlikte ele alınması gerektiğini belirtti¹¹⁴.

Dünyanın değişik yerlerinde çeşitli sebeplerden dolayı Kıbrıs'tan göç etmiş olan 300.000'den fazla Türk olduğuna da işaret eden Sarper, adanın statüsünün değişmesine sebep olabilecek herhangi bir durum söz konusu olduğunda onların da oyuna başvurulması gerektiğini iddia etti. Bununla ilgili olarak da Paris Barış Konferansı'nın ilk günlerinde Almanya'nın isteğiyle İtilâf Devletleri tarafından plebisit düzenlenen Yukarı Silezya'da daha önce oradan göç etmiş bulunan 350.000 Alman'ın geriye dönüp oylamayı Almanya'nın lehine sonuçlandırması örneğini verdi¹¹⁵.

Yunanistan'ın çok taraflı antlaşmalarda bazı hükümlerin sadece iki taraf, yani İngiltere ile Türkiye için geçerli olduğuna ilişkin iddiasıyla ilgili olarak ise Sarper, uluslararası bir antlaşmanın imzacılarını ikiye ayırıp, antlaşmayı taraflardan biri için bağlayıcı yapıp diğer tarafın onu dikkate almama özgürlüğüne sahip olduğunu düşünmenin en hafifinden uluslararası hukuka yepyeni bir kural getirmek olduğunu savundu. Ayrıca Yunanistan'ın Lozan Antlaşması'nı imzalarken Kıbrıs'la ilgili bir serh koymadığına dikkat çekti¹¹⁶. Yunanistan'ın davranışının antlaşmaya saygı göstermemek anlamına geldiğini belirten Sarper, Yunanistan'ın böyle yapmakla nihayetinde kendisinin mustarip olacağı bir emsal yaratabileceği uyarısında bulundu¹¹⁷.

Son olarak Sarper, Kıbrıs'tan dolayı Türkiye kamuoyundaki büyük heyecan ve hassasiyete rağmen kendi hükümetinin mevcut akdî duruma ve uluslararası hukuka saygı duymadaki samimi arzusu ve İngiliz ve Yunan dostlarına sadakatinden ötürü son derece ihtiyatlı bir tutum

¹¹⁴ A/C.1/SR.750, s. 553.

¹¹⁵ A/C.1/SR.750, s. 553-554.

¹¹⁶ A/C.1/SR.750, s. 551.

¹¹⁷ A/C.1/SR.750, s. 551.

sergilediğine dikkat çekti. Bununla beraber hükümetinin adanın Lozan Antlaşması'ndan kaynaklanan mevcut statüsünün öncelikle Türkiye'nin kesin rızası ve işbirliği sağlanmadan değiştirilemeyeceği görüşünde olduğunu ifade etti¹¹⁸.

Kıbrıs konusunun BM Genel Kurulu'nda tartışılmasına 15 Aralık'ta da devam edildi. Yapılan 752'nci oturumda Kolombiya ile El Salvador delegasyonu, Birinci Komite'ye Yeni Zelanda'nın karar tasarısına ilişkin bir değişiklik önerisi (A/C. 1/L. 126) sundu. Bu öneride karar tasarısına gerekçe olarak "Genel Kurul" kelimesinden sonra "Kıbrıs sorunuyla ilgili karar almanın şimdilik uygun görünmediğini dikkate alarak" şeklinde bir paragraf eklenmesi istendi¹¹⁹.

Yeni Zelanda, karar tasarısının daha fazla tadil edilmemesi kaydıyla bu öneriyi kabul etti. Bunun üzerine söz konusu paragraf, Birinci Komite'de oylanarak 16 çekimsere karşı 44 oyla kabul edildi. Ayrıca karar tasarısının hem hüküm kısmı hem de değişikliğe uğramış hâliyle bütünü 11 çekimsere karşı 49 oyla Birinci Komite'de onaylandı. Ardından kabul edilmesi tavsiyesiyle Genel Kurul'a gönderildi¹²⁰.

BM Genel Kurulu, 17 Aralık 1954'te yaptığı 514'üncü hazırlık oturumunda bu değiştirilmiş karar tasarısını ele alarak bir oylama yaptı. Bu oylama sonucunda tasarı, 8 çekimsere karşı 50 oyla kabul edilerek¹²¹ Genel Kurul'un 814 (IX) sayılı kararı hâline geldi¹²². Bu karar uyarınca Genel Kurul, "Kıbrıs sorunuyla ilgili bir karar almanın şimdilik uygun görünmediğini dikkate alarak 'Halkların eşit hakları ve *self-determinasyon*'u ilkesinin BM gözetimi altında Kıbrıs adası halkının durumuna uygulanması' başlıklı maddeyi daha fazla görüşmemeye" karar verdi¹²³.

Sonuç

Konuyla ilgili Birleşmiş Milletler (BM) tutanakları incelendiği zaman Türkiye'nin Kıbrıs konusuna dair resmî görüşünün BM Genel Kurulu'nun

¹¹⁸ A/C.1/SR.750, s. 554.

¹¹⁹ A/2881; s. 2.

¹²⁰ A/2881; s. 2-3.

¹²¹ ST/LIB/SER.B/A.5, s.16.

¹²² A/RES/814(IX).

¹²³ A/RES/814(IX).

14 Aralık 1954 tarihli 750'nci oturumunda BM'deki Türk Daimî Temsilcisi Selim Sarper tarafından açıklandığı görülmektedir. Sarper'in konuşmasının iki yönden önemli olduğu söylenebilir. Bunlardan biri, söz konusu konuşmanın o zamana kadar hükümet düzleminde Kıbrıs konusuna yönelik ihtiyatlı bir yaklaşımı benimseyen Türkiye'nin konuya ilişkin resmî görüşünün belki ilk defa BM gibi uluslararası bir zeminde ve ayrıntılı bir şekilde dile getirildiği bir konuşma olmasıdır. Diğer ise konuşmanın gerek yapıldığı sırada iktidarda olan Demokrat Parti (DP) hükümetinin gerekse bu hükümetin ardından gelen diğer hükümetlerin izlediği Kıbrıs politikasının ana hatlarını tespit etme imkânı sunmasıdır.

Selim Sarper, konuşmasında BM Sözleşmesi'nin öngördüğü *self-determinasyon* ilkesinin uygulanış şeklinin tam olarak belirlenmemiş olduğuna ve çeşitli çevrelerin amaçlarına, çıkarlarına, zamana ve koşullara göre değişiklik gösterebileceğine işaret etmiştir. Ayrıca yakın geçmişten örnekler vererek söz konusu ilkenin bir bölgeyi veya bir ülkeyi ilhak etmek için kullanılabileceği uyarısında bulunmuştur.

Bunun yanı sıra Sarper, Yunanistan'ın BM'ye gönderdiği başvuru mektubu ile çeşitli ülkelerde dağıttığı propaganda metinlerinde *self-determinasyon* ilkesini *enosis* talebiyle birlikte ele aldığına hatta ikisini özdeşleştirdiğine dikkat çekmiştir. Yunanistan'ın halkların kendi kaderini tayin hakkını esas alarak BM ve çeşitli ülkeler nezdinde yaptığı girişimleri de Alman İşçi Partisi (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*) önderi ve Şansölye Adolf Hitler'in (1933-1945) hükümetinin yönettiği Almanya'nın 1938'de Avusturya ile *Sudetenland* bölgesini egemenliği altına alması sonucunu doğuran gelişmelerin yaşandığı süreçlere benzetmiştir.

Sarper'in bu sözleri, Türkiye'nin Yunanistan'ın Kıbrıs'la ilgili BM'ye yaptığı başvuruyu hem ülkesi hem de dünya barışı ve güvenliği açısından ciddi bir tehdit olarak gördüğünü göstermektedir. Bu tavırda Türkiye'nin Yunanistan'ın XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren *Megali İdea* doktrini doğrultusunda yürüttüğü sınırlarını genişletme siyasetinden, Lozan Antlaşması uyarınca Doğu Akdeniz'de oluşturulan Türk-Yunan coğrafi dengesinin Türkiye aleyhine bozulmasından ve Doğu Akdeniz'de bulunan limanlarının savunulmasında zafiyet oluşması ihtimalinden duyduğu endişenin rol oynamış olması muhtemeldir.

Sarper, konuşmasında Kıbrıs'ta *enosis*'e kararlılıkla karşı çıkan bir Türk toplumu olduğuna işaret etmiştir. Ayrıca İngiltere'nin BM'deki temsilcisi Selwyn Lloyd'un Genel Kurul'un 477'nci hazırlık oturumunda Türk-Rum çatışmasına ilişkin yaptığı uyarıyı hatırlatmıştır. Sarper'in bu hatırlatmayı yapma gereğini duyması, Türkiye'nin Kıbrıs Türk toplumunun güvenliği ve geleceğine ilişkin hassasiyetinden dolayı Yunanistan'la anlaşmazlığa düşme, dolayısıyla NATO'nun içinde istikrarsızlığa sebep olma ihtimalinin yarattığı endişeyle bağlantılı görünmektedir.

Sarper, Kıbrıs'ta bir Türk-Rum çatışmasına dikkat çekmenin haricinde Yunanistan'ın adıyla ilgili olarak BM Genel Kurulu'na sunduğu talebin bir ülkeyi bir devletin egemenliğinden alıp başka bir devletin egemenliği altına sokmak anlamına geldiğini savunmuştur. Ayrıca adanın etnik, kültürel ve tarihî bakımdan Yunan olduğu iddiasına karşı çıkmıştır. Buna ilâveten Sarper, Yunanistan'ın Kıbrıs'taki İngiliz egemenliğinin tanınmasını öngören Lozan Antlaşması'nı imzalayan devletlerden biri olduğuna ve bu antlaşmayı imzalarken adıyla ilgili bir şerh düşölmesi talebinde bulunmadığına işaret etmiştir.

Sarper'in bu ifadelerinin İngiltere'nin BM'deki temsilcisi Selwyn Lloyd'un 477'nci hazırlık oturumunda dile getirdiği görüşlerle büyük ölçüde benzerlik gösterdiği görölmektedir. Sarper'in bu görüşleri ortaya koymasında Türkiye'nin Kıbrıs'taki İngiliz egemenliğini tanıyan Lozan Antlaşması'na bağlılığını sürdürmesinin ve bu egemenliğin devamını gerek kendisinin gerekse Kıbrıs Türk toplumunun güvenliği açısından daha uygun bulmasının rol oynamış olması muhtemeldir. Aynı zamanda Sarper'in bu tutumu, Türkiye'nin adada olası bir statü değişikliğinde hem kendisinin hem de Kıbrıslı Türklerin hak ve çıkarları lehine bir zemin oluşmasını sağlayabilmek için İngiltere'nin desteğini almak, bu sebeple de onunla yakınlaşmak hatta beraber hareket etmek eğiliminde olduğu izlenimini vermektedir.

Sarper, konuşmasında Kıbrıs'ın başta coğrafi konumu olmak üzere pek çok yönden Anadolu'nun güney kısmının bir uzantısı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin adada yaklaşık üç asır süren egemenliğine dikkat çekmiştir. Buna ek olarak Kıbrıs'ın Lozan Antlaşması'na kadar Türk adası olarak kaldığını belirtmiştir. Sarper, adanın Lozan Antlaşması'ndan kaynaklanan mevcut statüsünün ise

öncelikle Türkiye'nin kesin rızası ve işbirliği sağlanmadan değiştirilemeyeceğine ilişkin Türkiye hükümetinin görüşünü açıklamıştır.

Yunanistan'ın *enosis* talebini meşrulaştırmak için dünya kamuoyuna Kıbrıs'ın her bakımdan Yunan karakterini taşıyan bir ada olduğunu kanıtlamaya çalıştığı bir dönemde Sarper'in adanın Anadolu'nun bir parçası ve 1571-1923 yılları arasında bir Türk adası olduğu tezini öne sürmesi dikkat çekicidir. Bu ifadelerden hareketle Türkiye'nin Kıbrıs ve Kıbrıs'ın geleceği üzerinde en az Yunanistan kadar hatta ondan daha fazla hak iddia etme hakkının bulunduğu düşüncesinde olduğu sonucuna varmak mümkün görünmektedir. Sarper'in 1878'de imzalanan Kıbrıs Konvansiyonu uyarınca adanın İngiltere'ye devrinin geçici olduğuna işaret etmesi ve adanın Lozan Antlaşması'ndan kaynaklanan statüsüne vurgu yapması, Türkiye'nin hukuken de kendisini Kıbrıs konusunun birinci dereceden ilgili tarafı olarak gördüğü yönündeki kanıyı güçlendirmektedir. Sarper'in adanın statüsünde yapılacak muhtemel bir değişiklikte Türkiye halkının da fikrine başvurulması gerektiğine dair görüşü, bu kanıyı güçlendiren bir diğer husus olarak meydana çıkmaktadır.

Sarper'in konuşmasında göze çarpan bir diğer nokta, nüfus etmeninden bahsederken Milletler Cemiyeti'nin Åland Adaları sorununa getirdiği çözüme dikkat çekmesidir. Sarper'in bu örnekle Kıbrıs'ın coğrafi konumundan dolayı Türkiye'nin millî güvenlik stratejisi içinde taşıdığı öneme işaret etmek istediği anlaşılmaktadır. Bu değerlendirme, 1930'lu yılların ortalarında Kurucu Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk'ün adayla ilgili uyarılarıyla birlikte ele alındığı zaman Sarper'in söz konusu ifadeleri, Türkiye Cumhuriyeti Devleti hükümetlerinin Kıbrıs'a yönelik bakışında bir devamlılık olduğu izlenimini bırakmaktadır. Sarper'in adanın Anadolu'nun bir uzantısı olduğunu belirtirken en başta coğrafi konumundan bahsetmesi, bu izlenimi teyit eder niteliktedir.

Sarper'in konuşmasında Türkiye halkının yanı sıra adanın gelecekteki statüsüne ilişkin fikri alınacak taraf olarak Kıbrıs'tan göç etmiş bulunan 300.000 civarındaki Türk'ten de söz etmesi, bir diğer dikkat çekici nokta olarak öne çıkmaktadır. Gerek bu sözler gerekse verilen Åland Adaları örneği, Türkiye'nin Kıbrıs Rum toplumunun nüfus çoğunluğundan ötürü adanın siyasi geleceğine tek başına karar verme hakkına sahip olduğuna

ilişkin iddiayı kabul etmediği, adadaki Türk toplumunun da bu konuda karar alma süreçlerine katılma hakkının bulunduğu görüşünde olduğu kanaatini uyandırmaktadır.

Selim Sarper'in 1954 Aralık'ında BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada ortaya koyduğu tutum ilerleyen yıllarda gerek DP hükümeti gerekse onun ardılı olan hükümetlerin Kıbrıs konusuna ilişkin politikasının da işaretlerini vermiştir. BM'de yapılan Kıbrıs oturumundan sonra her ikisi de farklı sebeplerle Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesine karşı çıkan Türkiye ile İngiltere arasında bir yakınlaşma süreci başlamıştır. Bunun sonucunda Türkiye ile İngiltere, 1956-1959 yılları arasındaki dönemde Yunanistan ile Kıbrıs Rum toplumunu *enosis* hedefinden vazgeçirebilmek ve 1954'ün sonundan itibaren uluslararası bir sorun hâline gelmiş olan Kıbrıs sorununun makul bir şekilde çözülmesine desteklerini sağlayabilmek için adanın İngiltere, Türkiye ile Kıbrıslı Türkler ve Yunanistan'la Kıbrıslı Rumlar arasında üç bölgeye ayrılacak şekilde taksim edilmesi fikrini ileri sürmüştür.

Benzer gelişmeler, Selim Sarper'in Kıbrıs'ın Lozan Antlaşması'ndan kaynaklanan mevcut statüsünde değişikliğe gitmeden önce Türkiye'nin kesin onayı ve işbirliğinin aranması ve sağlanması gerektiğine ilişkin ifadeleriyle ilgili olarak da yaşanmıştır. Türkiye gerek NATO'nun gerekse İngiltere'nin Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'daki çıkarlarının ve nüfuz alanlarının güvence altına alınmasında oynadığı rolün de yardımıyla Kıbrıs konusundaki tutumunun başta İngiltere ve Yunanistan olmak üzere dünya kamuoyu tarafından dikkate alınmasını sağlamıştır. Bunun sonucu olarak İngiltere, Kıbrıs sorununun çözümü için 1955-1959 yılları arasında düzenlediği konferanslara Türkiye'yi de davet etmiştir. Ayrıca ada için hazırladığı özerklik planlarını Yunanistan ile Kıbrıs Rum toplumunun yanı sıra Türkiye ile Kıbrıs Türk toplumunun da dikkatine sunmuştur.

Türkiye'nin Kıbrıs konusunda elde ettiği bu konum, 1959 yılında İngiltere ve Yunanistan'la imzaladığı Zürih ve Londra Antlaşmaları ile hukukî bir zemine kavuşmuştur. Bu antlaşmalar uyarınca Türkiye, Kıbrıs Türk toplumu ile Rum toplumunun birlikte kurup yöneteceği Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti'nin İngiltere ve Yunanistan'la beraber anayasal düzenini koruyacak üç garantör devletten biri olarak kabul edilmiştir.

Kıbrıslı Rumların adayı Yunanistan'a bağlamanın koşullarını yaratmak amacıyla 1963'ten itibaren Kıbrıslı Türklere uyguladığı siyasî, askerî ve iktisadî baskıları 1974'te daha ileri boyuta taşımaya başlaması üzerine Türkiye, aynı yılın 20-22 Temmuz ile 14-16 Ağustos tarihleri arasında adaya garantör devlet sıfatıyla askerî harekât düzenlemiştir. Türkiye, icra ettiği bu harekâtın sonucunda Kıbrıs'ı ikiye ayıran ve *Yeşil Hat* olarak bilinen sınırın kuzeyinde kalan bölgeye daha sonra Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri (KTBK) adını alacak olan askerî birliğini konuşlandırmıştır. Bu gelişme, Türkiye'nin Kıbrıs konusunun ilgili tarafı olarak konumunu pekiştirmesine katkıda bulunan başlıca etkenlerden biri olmuştur.

DP hükümetinden başlayarak Türkiye hükümetlerinin Kıbrıs Türk toplumuyla ilgili izlediği siyaset de BM'deki Türk Daimî Temsilcisi Selim Sarper'in Genel Kurul'un 14 Aralık 1954 tarihli 750'nci oturumunda yaptığı konuşmada Kıbrıslı Türklere dair dile getirdiği görüşlerle uyumlu bir görünüm sergilemiştir. Türkiye, 1956 yılında Kıbrıs Türk toplumunun Rum toplumundan ayrı ve *enosis'e* karşı çıkan bir toplum olarak kendi geleceğine karar verme hakkına sahip olması gerektiği görüşünü İngiltere hükümetine kabul ettirmiştir. Bu tutumu daha sonra da sürdüren Türkiye, 1959'da yapılan Zürih ve Londra Antlaşmaları'nda Türk toplumuna Rum toplumuyla oluşturduğu ortak mecliste ve bakanlar kurulunda kendi vekilleri ve bakanları ile Rumlarınkinden ayrı cemaat meclisi ve belediyeleri olan ve her bakımdan Rum toplumuyla eşit bir toplum statüsü kazandırılmasında etkin bir rol oynamıştır. 1974'ten sonra ise Türkiye, gerçekleştirdiği askerî harekât neticesinde güvenli bir bölge hâline getirdiği adanın kuzeyinde nüfus bütünlüğünü sağlayan Kıbrıs Türk toplumunun *self-determinasyon* ilkesine istinaden kendi kendini yönetme hakkı olduğu fikrini benimsemiştir. Bunun sonucu olarak da Kıbrıslı Türklerin 1974-1983 yılları arasında değişik isimler altında kurduğu devletlere siyasî, iktisadî ve malî destek sunmuştur.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

A/2703

A/2881

A/C.1/SR.749

A/C.1/SR.750

A/PV.477

A/RES/814(IX)

HC Deb, 14 February 1951 vol 484 c380

HC Deb, 23 July 1954, vol 530, cc1841-52

ST/LIB/SER.B/A.5

T.B.M.M Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, Cilt: 23, Toplantı: 4, Otuz üçüncü Birleşim, 23. I. 1950 Pazartesi, s. 272-306.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem: IX, Cilt: 5, Toplantı: 1, Ellinci Birleşim, 24.II.1951 Cumartesi, s. 658-750.

Basın Kaynakları

“İmparatorluktan dökülüp kalan Türkler”, *Cumhuriyet*, 7 Haziran 1938, s. 1 ve 7.

The Cyprus Gazette, [No. 1136] Thursday, 5th November, 1914, (No. 12620).

The Cyprus Gazette, [No. 1691] Friday, 1st May, 1925, (No. 252).

Kitap ve Makaleler

Acar, Hasan, “Lozan Barışının Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşundaki Önemi”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 9(2)(2021), s. 331-353.

Adams, T.W., *AKEL: The Communist Party of Cyprus*, California 1971.

Armaoğlu, Fahir H., *Kıbrıs Meselesi, 1954-1959, Türk Hükümeti ve Kamu Oyunun Davranışları (Karşılaştırmalı İnceleme)*, Ankara 1963.

Armaoğlu, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, İstanbul 2007.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1995*, İstanbul 2010.

Aybak, Sebile Yıldız, *1950-1983 Yılları Arasında Kıbrıs Sorunu ve TBMM'deki Yankıları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2017.

Bağcı, Hüseyin, *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*, Ankara 1990.

Batur, Bülent, “Türk Konsolosluğu Gözünden İki Dünya Savaşı Arası Dönemde İngiliz Müstemleke İdaresi Altında Kıbrıs Türkleri”, *Çag University Journal of Social Sciences*, 10(1) (June 2013), s. 57-70.

Crawshaw, Nancy, *The Cyprus Revolt, An account of the struggle for union with Greece*, London 1978.

Çakırbaş, Ali, *Kıbrıs Sorunu (1950-1960)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2004.

Çapa, Mesut, “Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Yıllarında Kıbrıs'ta Eğitim Teşkilatı: Kıbrıs Şehbenderi Asaf Bey'in Raporu”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXI/1 (2016), s. 99-114.

Düstur, Üçüncü Tertip, Cilt 5, 11 ağustos 1339 – 19 teşrinievvel 1940, İstanbul 1931.

Evre, Bülent, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği: Oluşumu ve Gelişimi*, Lefkoşa 2004.

Gazioğlu, Ahmet C., *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)*, *Enosis Çemberinde Türkler, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (1)*, Lefkoşa 2000.

Gazioğlu, Ahmet C., *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959)*, *Enosise Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (2)*, Lefkoşa 1998.

Gazioğlu, Ahmet C., *Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878)*, *308 Yıllık Türk Dönemine Yeni Bir Bakış*, Lefkoşa 2000.

Göbel, Arda, *Mehmet Saffet (Arın) Engin'in Modern Türk Siyasal Düşüncesine Katkıları Üzerine Bir İnceleme*, Basılmamış Doktora Tezi, Afyonkarahisar 2022.

Görgüç, Barış, *The Emergence of Cyprus Problem Between 1945-1954*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

Gürel, Şükrü S., *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, *Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika, 1*, İstanbul 1984.

Gürel, Şükrü S., *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, *Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika, 2*, İstanbul 1985.

Gürel, Şükrü S., *Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ankara 1993.

Hill, George, *A History of Cyprus*, Volume 2: The Frankish Period, 1192-1432, Cambridge 2010.

Hill, George, *A History of Cyprus*, Volume 3: The Frankish Period, 1432-1571, Cambridge 2010.

Hill, George, *A History of Cyprus*, Volume 4: The Ottoman Province. The British Colony, 1571-1948, Cambridge 2010.

İsmail, Sabahattin ve Ergin Birinci, *Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri*, Lefkoşa 2000.

İsmail, Sabahattin, *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum İlk Türk-Rum Kavgaaları (Kıbrıs Sorununun ve Türk-Rum kavgasının tarihsel kökeni)*, Lefkoşa 2000.

İsmail, Sabahattin, *Kıbrıs'ta Yunan Sorunu*, Lefkoşa 2000.

Karaköse, Selda, *Celal Bayar Dönemi Türk Hükümetlerinin Kıbrıs Politikaları (1950- 1960)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri, 1876-1907*, Ankara 1988.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi, İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918)*, Ankara 2011.

Kaşker, Seher, *Mehmet Saffet Engin Arın, Yaşamı, Eserleri, Düşünceleri ve Türk Sosyolojisine Katkıları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002.

Kaymak, Faiz, *Kıbrıs Türkleri Bu Duruma Nasıl Düştü?*, İstanbul 1968.

Keser, Ulvi “Genç Türkiye Devleti’nin Cumhuriyet Kazanımları ve Bunların Kıbrıs Türk Toplumuna Yansımaları”, *ÇTTAD*, VI/ 14 (2007/Bahar), s. 41-83.

Keser, Ulvi, *Kıbrısta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, İstanbul 2006.

Kızılyürek, Niyazi, *Milleyetçilik Kıskaçında Kıbrıs*, İstanbul 2002.

Kiel, Machiel, “Rodos”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 35. Cilt, İstanbul 2008, s. 155-158.

Kürşad, Fikret, Mustafa Haşim Altan ve Sabahattin Egeli, *Belgelerle Kıbrıs’ta Yunan Emperyalizmi [Megali İdea-Filiki Eteria-Kilise]*, İstanbul 1978.

Manizade, Derviş, *Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın*, İstanbul 1975.

McNeill, William H., *Dünya Tarihi*, Alâeddin Şenel (çev.), Ankara 2007.

Oberling, Pierre, *The Road to Bellapais, The Turkish Cypriot Exodus to Northern Cyprus*, New York 1982.

Oran, Baskın (ed.), *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt I (1919-1980), İstanbul 2009.

Özdemir, Törehan, *Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası (1954-1960)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük 2014.

Özkan, Ali, *The United States, Turkey and The Cyprus Issue From 1949 To 1964 Johnson Letter*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.

Sander, Oral, *Siyasi Tarih, 1918-1994*, Ankara 2008.

Soysal, İsmail, *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile birlikte Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları*, I. Cilt (1920-1945), Ankara 1989.

Şar, Celal, *British Policy Towards Cyprus And The Cyprus Question, 1878-2005*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005.

Tansel, Selâhattin, *Mondros’tan Mudanya’ya Kadar*, Cilt III, İstanbul 1991.

Tansel, Selâhattin, *Mondros’tan Mudanya’ya Kadar*, Cilt IV, İstanbul 1991.

Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih [1789-2001]*, İstanbul 2008.

Verropoulou, Georgia, *The Demography of Cyprus, 1881-1982*, Basılmamış Doktora Tezi, London 1997.

Vestopoulos, Apostolos, *The Economic Dimensions of the Marshall Plan in Greece, 1947-1952: The Origins of the Greek economic miracle*, Basılmamış Doktora Tezi, London 2002.

Yellice, Gürhan, *İngiltere’nin Kıbrıs Politikası, 1950-1960*, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 2011.

İnternet Kaynakları

<https://www.britannica.com/event/Anschluss> (26.05.2023).

<https://www.britannica.com/event/Greek-Civil-War> (16.11.2022).

<https://www.britannica.com/event/Korean-War> (14.08.2023).

<https://www.britannica.com/place/Sudetenland> (26.05.2023).

- <https://www.britannica.com/topic/Communist-Party-of-the-Soviet-Union>
(29.06.2023).
- <https://www.merriam-webster.com/dictionary/plebiscite> (18.03.2023).
- <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un> (11.03.2023)
- <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (04.06.2023).
- M. Kulik, Rebecca, "Eastern bloc", *Encyclopaedia Britannica*,
<https://www.britannica.com/topic/Eastern-bloc> (19.08.2023).

Extended Abstract

At the end of the Russo-Ottoman War (1877–1878), the *Cyprus Convention* was signed between Great Britain and the Ottoman Empire on June 4, 1878. In accordance with this convention, Great Britain has undertaken to provide the Ottoman Empire with military aid against the Russian Empire. In return, Cyprus was ceded to the British on the condition that the island would remain an Ottoman possession.

The British began ruling Cyprus in July 1878. After British rule was established, the Greek Cypriot community, under the influence of Greek nationalism, raised the *enosis* (union with Greece) demand. However, Great Britain, which has given importance to Cyprus in its strategy of defending its existence and interests in the Eastern Mediterranean and Middle East, has refused this demand.

On November 5, 1914, Great Britain annexed Cyprus on the ground that the Ottoman Empire joined the First World War (1914–1918) on the side of the Central Powers, enemies of the Allied Powers, in which the British were included. Turkey recognized this *de facto* sovereignty in accordance with Article 20 of the Treaty of Lausanne. In 1925, Great Britain declared that Cyprus would be its colony from that time on.

This forced the Greek Cypriots to bring forward the *self-government* demand until they achieved *enosis*. However, this policy has proved fruitless, and the Greek Cypriots have felt it necessary to turn to the "direct *enosis*" policy. When the British government stressed that this issue was closed and avoided discussing it with them, the Greek Cypriots revolted against British colonial rule in 1931. The local government suppressed this revolt promptly and introduced martial law.

Since the British began relaxing martial law at the beginning of the 1940s, the *enosis* movement has gained momentum among the Greek Cypriot community. From 1945 and on, the Greek Cypriots based their demands on the *self-determination* principle stipulated in the United Nations (UN) Charter and plebiscite, which they believed they could employ to reach their national goals. In 1950, the Greek Cypriot Orthodox Church held a plebiscite among the Greek Cypriot community. In this plebiscite, the overwhelming majority of the participants voted in favour of *enosis*. However, the British government has refused to recognize the result.

Thereupon, the Greek Cypriots have requested from the Greek government to negotiate the issue with the British government and recourse to the UN if it could not persuade it to transfer Cyprus to Greece. The Greek government has

made demarches in the British government but failed to change the British attitude. Thus, it applied to the UN in 1954 with the request that the principle of equal rights and *self-determination* of people be granted to the Cypriot people. This application has given Turkey the opportunity to express its views about the Cyprus issue at the UN.

The Greek Cypriot efforts to attain the *enosis* goal by way of *self-determination* with the support of Greece after World War II (1939–1945) created anxiety in Turkey. One of its reasons was the fact that Greece had followed an expansionist policy against both the Ottoman Empire and modern Turkey in the past, under its foreign policy doctrine *Megali Idea* (Great Idea), aiming at the revival of the Byzantine Empire. Another reason, according to Turkey, was that *enosis* may lead to conditions that would play into the hands of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR), regarded as a major threat to Turkish national security, when taking the effectiveness of communists in both Greece and Cyprus into consideration. In addition, Turkey feared that the Greek Cypriot minority was very likely to dominate the Turkish Cypriot minority in the case of *enosis* on the island.

However, contrary to Turkish public opinion's vigilant and fervent reaction in the face of developments about Cyprus, Turkish governments have approached it cautiously. There have been several reasons for that approach. Firstly, the Lausanne Treaty had already recognized British sovereignty over Cyprus. For Turkey, claiming any right over Cyprus, a British possession in accordance with the Lausanne Treaty, means allowing other concerned parties of that treaty to bring forward and acquire demands against Turkey. It also amounted to intervening in the internal affairs of Great Britain, which became her ally under NATO in 1952, and might create tension within the organization.

Secondly, Turkey has counted on the impression the British governments gave that they would not change the status quo in Cyprus or make any concessions on it to the Greek Cypriot community and Greece as a guarantee for the future of the island. Thus, the Turkish governments have regarded Greek statesmen and empowered bodies' remarks and decisions in favour of *enosis* and Greece's preparations to bring the Cyprus issue before the UN as threatening developments until the beginning of the 1950s. Moreover, the warnings made by some Greek prime ministers, Themistoklis Sophoulis (1924–1949), to their own public opinion, refraining from discussing the issue openly, have played a role in shaping Turkey's restraint attitude to a certain extent.

Finally, political developments happening after the Second World War and their reflections on Turkish-Greek relations have strengthened Turkey's moderate approach to the Cyprus issue. At the end of the war, the Union of

Soviet Socialist Republics (USSR) and the United States of America (USA) emerged as two superpowers. The USSR has concentrated on widening its sphere of influence in three directions: Europe, the Middle East, and the Far East. Under this policy, she backed communists against rightists, who defeated the former during the Greek Civil War (1944–1949). Similarly, she made unyielding demarches in the Turkish government in the years 1945–1946 to obtain a military base in the Straits region and retake Kars and Ardahan, which she had captured for a certain time (1878–1918).

Upon these developments, the USA, regarding the USSR as a major threat to international peace, introduced a containment and deterrence policy against her. As a consequence, the USA started military aid to both Greece and Turkey under the *Truman Doctrine* and the *Marshall Plan* in 1947.

In 1949, the USA led the formation of NATO (*North Atlantic Treaty of Organization*), which contained a number of western European countries, including Great Britain. In 1952, she enabled both Turkey and Greece to become members of NATO. Thus, the USA managed to create the flank of NATO in the Eastern Mediterranean and Balkan Peninsula.

From that point on, the USA made attempts to include Yugoslavia on the aforementioned flank with the purpose of solidifying it. As a result, on August 9, 1954, an agreement of friendship and cooperation was signed between Turkey, Greece, and Yugoslavia.

All of these reasons forced the Turkish governments to avoid making any remarks openly or using cautious statements on the Cyprus issue. In addition, they preferred to convey their sensitivity and discomfort regarding the issue to the states interested in it, especially Greece, through diplomatic channels.

Between 1949 and 1954, both Necmeddin Sadak, the Foreign Minister of the Republican People's Party (RPP) government (1946–1951), and his successor, Fuat Köprülü, of the Democrat Party (DP) government (1950–1956), argued that a Cyprus problem did not exist for Turkey and pointed to the fact that the island was a British possession and the prudent behavior of Greek statesmen about the Cyprus issue.

In 1951, the British Minister of State, Kenneth Younger, remarked that they had not received any communication from the Greek government in relation to the *enosis* demand for Cyprus. Thereupon, the Greek Prime Minister Sophocles Venizelos (1944–1951) gave a speech at the Greek parliament and said that Greek and Greek Cypriots supported *enosis* desire fervently. At the beginning of 1954, another Greek Prime Minister, Alexandros Papagos (1952–

1955), announced that they would carry the Cyprus issue to the UN within the year.

These developments forced the Turkish government to explain Turkey's attitude on the issue firmly. Fuat Köprülü, in his various public statements, has stressed that there has been no need for the status of Cyprus to be changed, but in that case, Turkey should have a say due to geographical, ethnical, and historical reasons. At the same time, the Turkish government has warned the Greek government that it should avoid inventing a Cyprus problem; otherwise, it would confront the whole of Turkey's opposition and cause the end of Turkish-Greek friendship.

Despite this warning, the Greek government has kept on giving support to the *enosis* and *self-determination* demands raised by the Greek Cypriots. On August 16, 1954, Alexandros Papagos sent a letter to the UN General Secretary, Dag Hammarskjöld, containing the request that the principle of equal rights and *self-determination* of peoples be applied to the Cyprus population. On September 24, the UN General Assembly handled the Greek recourse and decided to include it on the agenda of the ninth session as an item.

The Cyprus item was discussed at the First Committee of the General Assembly on December 14. At the debate, Sir Leslie Munro, the representative of New Zealand, submitted a draft resolution requesting that the General Assembly decide not to consider the item further. After it was accepted, both Greek and Turkish representatives, Alexis Kyrrou and Selim Sarper, delivered speeches on it, respectively.

In his speech, Selim Sarper alleged that the *self-determination* principle could hardly be applied properly since *nation* and *people* concepts did not have any universally acceptable definition. Moreover, according to Sarper, to determine whether the *self-determination* right belonged to the *nation* or *people*, the characteristics and limitations of the principle were needed before bringing forward a request for that right.

Sarper also pointed to the difficulties that emerged when the opportunists enjoyed the principle of *self-determination* instead of innocent people. Moreover, he argued that the reasons set forth to legitimize the application of the *self-determination* right might vary according to lots of factors, such as political goals and the crucial interests of concerned parties demanding it.

Assessing both Prime Minister Papagos' letter and propaganda folders broadly distributed by Greeks, Sarper interpreted that Greece targeted annexing Cyprus by benefiting from the right to *self-determination*. He pointed out that questions, like *Anschluss* and *Sudetenland*, were based on that right.

He warned that if the General Assembly accepted the Greek demand, it could pave the way for the infringement of the principles and purposes of the UN, chaos in international relations, and the disintegration of many countries, and subsequently the UN. Pointing to the fact that Turkish Cypriots, whose population was about 100.000, were decisively against *enosis*, he also warned about a possible intercommunal strife.

In addition, Sarper opposed the claim that Cyprus was Greek. He alleged that Greek Cypriots were only subscribers of the Greek Orthodox Church and had a dialect peculiar to Cyprus and a different ethnic origin than people in Greece.

Sarper also put forward a number of arguments to prove that Cyprus had a Turkish character. Firstly, the island was an extension of southern Anatolia from geographical, climatological, geological, botanical, and zoological aspects. Secondly, Anatolian Turks had settled in Cyprus, established Ottoman rule, and remained faithful to their motherland, Turkey, ethnically, traditionally, and emotionally. Thus, while the population factor was handled in Cyprus, the population of Turkey must be taken into consideration.

In addition to these, Sarper talked about the legal situation. According to him, the Ottoman Empire had entrusted the island to Great Britain temporarily in accordance with the Cyprus Convention. Moreover, the island had been nominally a Turkish island until 1923, when the Treaty of Lausanne was signed. Furthermore, it was Turkey that recognized British sovereignty over the island in accordance with the aforementioned treaty. Thus, the current status of Cyprus could not be changed without the consent and cooperation of Turkey.

The General Assembly held the last debate on Cyprus on December 17. At this debate, the General Assembly adopted New Zealand's draft resolution amended by Colombia and El Salvador as Resolution 814 (IX). According to this resolution, the General Assembly, considering that the present conditions did not seem suitable for adopting a resolution on the Cyprus question, decided not to further consider the Cyprus item.

EKLER

EK 1. A/2703; Yunanistan Başbakanı Alexandros Papagos'un Kıbrıs için BM'ye gönderdiği, 16 Ağustos 1954 tarihli resmî başvuru mektubundan bir sayfa

UNITED NATIONS

GENERAL
ASSEMBLYDistr.
GENERALA/2703
20 August 1954
ENGLISH
ORIGINAL: FRENCH

Ninth session

SUPPLEMENTARY LIST OF ITEMS FOR THE AGENDA OF THE
NINTH REGULAR SESSION OF THE GENERAL ASSEMBLY:
ITEM PROPOSED BY GREECE

APPLICATION, UNDER THE AUSPICES OF THE UNITED
NATIONS, OF THE PRINCIPLE OF EQUAL RIGHTS AND
SELF-DETERMINATION OF PEOPLES IN THE CASE OF
THE POPULATION OF THE ISLAND OF CYPRUS

Letter dated 16 August 1954 to the Secretary-General from the
President of the Council of Ministers of Greece

On behalf of the Royal Hellenic Government and of the Greek nation as a whole I have the honour to request you, under rule 14 of the rules of procedure, to include in the agenda of the next regular session of the General Assembly of the United Nations the item entitled:

"Application, under the auspices of the United Nations, of the principle of equal rights and self-determination of peoples in the case of the population of the island of Cyprus".

I. In view of the repeatedly and solemnly expressed will of the overwhelming majority of the people of Cyprus for union with Greece, which they regard as their mother-country, my Government, fully aware of its responsibilities to the past, present and future of the Hellenic nation and in application of Article 1, paragraph 2, of the Charter, which establishes the right of self-determination of peoples; requests that the people of the island of Cyprus be allowed to express themselves on their future in complete freedom and under the auspices of the United Nations. My Government is taking this step in the belief that it will provide a satisfactory solution to a question which is likely to impair "the friendly relations" that have so far prevailed between Greece and the United Kingdom and "the general welfare" of the international community.

54-23026

EK 2. BM Genel Kurulu'nun 24 Eylül 1954 tarihli, 477'nci hazırlık toplantısı tutanağından bir sayfa

United Nations
GENERAL ASSEMBLY
NINTH SESSION
Official Records

477th
PLENARY MEETING
Friday, 24 September 1954,
at 3 p.m.
New York

CONTENTS

	Page
Agenda item 8:	
Adoption of the agenda (continued).....	43
First report of the General Committee	

President: Mr. Eelco N. VAN KLEFFENS
(Netherlands).

AGENDA ITEM 8

Adoption of the agenda (continued)

FIRST REPORT OF THE GENERAL COMMITTEE (A/2733)

1. The PRESIDENT (translated from French): Are there any comments on items 24 to 60?

Items 24 to 60 inclusive were placed on the agenda without discussion.

2. The PRESIDENT (translated from French): Are there any objections to the inclusion of item 61?

3. Mr. LUNS (Netherlands): In view of the fact that my Government's objections to the inclusion of the item entitled "The question of West Irian (West New Guinea)" in the agenda of the Assembly have already been submitted to the General Committee [92nd meeting]. I will, with the President's permission, limit myself to a few brief remarks on the principal reasons why the Netherlands delegation is of the opinion that this item should not be placed on the agenda.

4. In the explanatory memorandum which accompanied the Indonesian request, A/2694, three principal arguments why the General Assembly should deal with this matter are advanced. These arguments are: (a) a claim that sovereignty over West New Guinea rightfully belongs to Indonesia, (b) a complaint that the Netherlands Government has been unwilling to settle the dispute by negotiation, and (c) a contention that this state of affairs might bring about a threat to the peace and security of South-East Asia.

5. First of all, the Netherlands Government most emphatically denies that the Netherlands administration of Netherlands New Guinea can be considered as having given rise to a dispute or situation likely to endanger international peace and security within the meaning of Articles 34 and 35 of the Charter of the United Nations. The primitive population of Netherlands New Guinea, roughly half of which has never had any contact whatsoever with the outside world, has never made any complaint against the maintenance of Dutch rule; far less has it ever expressed any desire to exchange this rule for one exercised by Indonesia.

6. That the Indonesian Government itself does not seriously consider the Netherlands administration of

the territory as a threat to its security is proved by the fact that the Indonesian Government has never availed itself of the repeated offers made by the Netherlands Government to give to the Indonesian Government such formal guarantees of its peaceful intentions as could dispel any doubt in the matter.

7. The obligations towards the Papuan population of Netherlands New Guinea, which the Netherlands Government has assured in conformity with the principles of Chapter XI of the Charter of the United Nations, form a safeguard for their pacific advancement, just treatment and protection. Should this population be incorporated into the alien Republic of Indonesia, their chances of developing self-government and achieving self-determination would be curtailed once and for all, and the information relating to conditions in the territory now regularly transmitted by the administering Power, in conformity with Article 73 e, would no longer be provided. The very primitive territory of New Guinea would *de facto*, though perhaps not *de jure*, become a colony of Indonesia and lose the benefit of Chapter XI of the Charter.

8. With regard to the sovereignty exercised by the Netherlands over Netherlands New Guinea, suffice it to say that this sovereignty has never been questioned since the Netherlands Government established its rule over the territory at the beginning of the last century, and that when the Round Table Conference agreements were concluded in December 1949, sovereignty over Netherlands New Guinea was specifically excluded from the transfer, with the stipulation that the *status quo* of the residency of New Guinea would be maintained though continuing under the Government of the Netherlands.

9. As to the Indonesian complaint that the Netherlands Government has refused to give effect to the clause contained in article 2 of the Charter of Transfer of Sovereignty that the question of the political status of New Guinea should be determined by negotiations between the partners of the Netherlands-Indonesian Union, I would point out that the negotiations did in fact take place within a year of the appointed date. These negotiations failed to produce agreement, not because the Netherlands Government was unwilling to strive for a just solution, but because the Indonesian Government made the unreasonable demand that the Netherlands Government should *a priori* consent to transfer sovereignty over Netherlands New Guinea to Indonesia.

10. The Netherlands Government even went so far as to agree to a second conference on the determination of the status of New Guinea. But at that conference, which was held during the months of January and February 1952, the Indonesian delegation took an even more unconciliatory attitude and demanded that the Netherlands Government should recognize the fact that sovereignty over Western New Guinea had already been vested in Indonesia in 1949.

EK 3. BM Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1954 tarihli, 750'nci oturumunun tutanağından (Yunanistan Daimî Temsilcisi Alexis Kyrrou'nun Kıbrıs konusuna dair konuşmasını içeren kısımdan) bir sayfa

United Nations
**GENERAL
ASSEMBLY**
NINTH SESSION
Official Records

**FIRST COMMITTEE, 750th
MEETING**

Tuesday, 14 December 1954,
at 3 p.m.

New York

CONTENTS

	Page
Agenda item 62: Application, under the auspices of the United Nations, of the principle of equal rights and self-determination of peoples in the case of the population of the island of Cyprus (continued)	547

Chairman: Mr. Francisco URRUTIA (Colombia).

AGENDA ITEM 62

Application, under the auspices of the United Nations, of the principle of equal rights and self-determination of peoples in the case of the population of the island of Cyprus (A/2703, A/C.1/747, A/C.1/753, A/C.1/L.124, A/C.1/L.125) (continued)

1. Mr. KYROU (Greece) said that his delegation hoped to avoid marring the propitious climate that had been produced by the General Assembly's unanimous adoption of its resolutions 808 (IX) and 810 (IX) on disarmament and the peaceful uses of atomic energy respectively. In bringing the issue of Cyprus to the United Nations after the failure of all its efforts for bilateral negotiation, the Greek Government was anxious not to inject any element of invective into the debate. It hoped that an honest expression of the opposing views would help to clear the international atmosphere. Only by facing with courage and goodwill the international problems brought before it could the United Nations become a centre for harmonizing the actions of Member States.

2. The Cyprus question dividing Greece and the United Kingdom was above all a matter of justice; it involved the implementation of one of the basic principles of the United Nations. The Greek delegation hoped, therefore, that the adoption of a moderate resolution after an objective discussion would rank as one more positive achievement of the General Assembly's ninth session.

3. The Greek delegation's request was both just and moderate. It contained no thrust against the United Kingdom or against any other country. It did not proceed from any self-interest on the part of Greece. Last, but not least, it was in strict conformity with the principles and purposes of the United Nations.

4. The Cypriots were asking for freedom and self-determination. They did not want British colonial rule. That feeling was the result of an experience of more than three-quarters of a century, and there was no chance that they would now change their minds. In the circumstances, it would be inconceivable to prolong

an arbitrary foreign domination over a highly civilized people anxious to determine its own future.

5. In his statement in the General Committee (93rd meeting), Mr. Lloyd had maintained that Cyprus was not essentially Greek. On the other hand, Mr. John Parker, Member of Parliament, had stated on 23 July 1954, in a debate in the House of Commons, that more than four-fifths of the population of Cyprus spoke Greek, belonged to the Greek Orthodox Church, and thought of themselves as Greeks. He had gone on to refute the argument most commonly advanced, that Cyprus had not belonged to Greece in recent years, and had recalled that for centuries Greece had been part of the Ottoman Empire and had achieved its independence only in 1832. Cyprus could therefore not have belonged to Greece before that time. In fact, the nucleus of the Kingdom of Greece when it had become independent had been in the Peloponnese and the land to the north of it. Gradually, all the surrounding Greek-speaking territories, with the exception of Cyprus, had become part of the Kingdom of Greece. The Ionian Islands had been joined to Greece in 1863, Thessaly in 1881, Crete and Macedonia in 1913, Western Thrace in 1920 and the Dodecanese in 1945. Another argument used by the opponents of the union of Cyprus with Greece was that, although the Cypriots might speak Greek, they were not really Greeks. However, recent historical discoveries had shown that the Achaean Greeks had settled in Cyprus in the Mycenaean age, in 1400 B. C. Mr. Parker had rightly observed that the one or two Phoenician City States already there had been absorbed by the Greeks at an early stage. Throughout its history, under the rule of Alexander, the Ptolemies, Rome and Byzantium, the culture and administration of the island had been Greek. The Italians had left no trace, apart from the architecture. On the other hand, a Turkish minority had been left over from the time of the Ottoman Empire. Mr. Parker had noted that it was significant that when the British had taken over the administration of Cyprus in 1878, they had made arrangements for higher education in Greek rather than English, because of the importance retained by the Greek language on the island.

6. Another British Member of Parliament, Mr. Mallieu, had recalled in the House on 2 November 1954 that it was no use saying that the 80 per cent of Cypriots speaking Greek were not really Greeks; race or blood mattered little if they felt themselves to be Greeks and wished to be regarded as Greeks.

7. The Cypriots had claimed their freedom ever since the first day of the British occupation of the island. The history of the liberation movement in Cyprus was full of dramatic emotions shared by the Greek people. However, there had been no bloodshed, which in view of the Greek temperament was proof of the friendship which the Greeks felt for the British people.

547

A/C.1/SR.750

EK 4. BM Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1954 tarihli, 750'nci oturumunun tutanağından (Türkiye Daimî Temsilcisi Selim Sarper'in Kıbrıs konusuna dair konuşmasını içeren kısımdan) bir sayfa

750th meeting — 14 December 1954

551

of Ministers to deal with problems so long as postponement was possible, and that too often it had been necessary to grant, unwillingly and too late, more than what would have been graciously accepted had the offer been made in time.

39. The best time for a people to acquire their freedom was always the present. In October 1940, and in April 1941, Greece had given the fascist and nazi aggressors a reply which might have made foreigners doubt its wisdom. Yet later events had confirmed the correctness of its timing and the truth that, in international politics, the realistic course to follow was always that based on the principles of morality.

40. Mr. SARPEN (Turkey) said that, among the many points in the Greek representative's speech which deserved a reply, he wished to draw the attention of the Committee particularly to the statement that certain commitments in a multilateral treaty were valid only bilaterally. The idea of dividing the signatories of an international treaty into two parties, making the treaty binding on one of the parties and contending that the other party was at liberty to ignore it, was, to put it mildly, a very new rule of international law. When Greece had signed the Treaty of Lausanne, it had made no reservation concerning Cyprus. By failing to respect a treaty, the Greek Government might create a precedent from which it would itself eventually suffer.

41. It could only be regretted that the question of Cyprus had been brought before the United Nations. As he had stated earlier, it was unfortunate to discuss that item, especially at a time when the friendship and alliance among the people of Turkey, the United Kingdom and Greece had begun to take firm root, not only in the minds but also in the hearts of their respective peoples.

42. As the Turkish delegation had stated at the 749th meeting according to the Charter, the General Assembly was not competent to deal with the matter.

43. While firmly maintaining that position of principle, the Turkish delegation also considered it useful to stress the complications which would certainly ensue if the principle were ignored and to point out the unsoundness of the Greek delegation's assertions.

44. In the propaganda folders which the Greek delegation and some other organizations had so generously distributed, the word "enosis" kept recurring. That word could be translated as "union", but it acquired its full and true meaning only when rendered by the German word "Anschluss", with all its alarming and demagogic implications. "Enosis" inspired anxiety in a measure equal to that created by "Anschluss". Whether driving ambition or the lust for excitement was the greater source of inspiration for such experiments, there was no difficulty in recalling the bitter memories that they evoked. The *Anschluss*, the question of the "Sudeten Germans", and their like, had also allegedly been based on the premise of the right of peoples to self-determination.

45. The right of peoples to self-determination was a principle which Turkey respected, but the difference between its true meaning and *Anschluss* was as great as that between the real intentions behind the word "enosis" and the pious arguments used to conceal them. A glance at document A/2703 would show that the principle that the people of Cyprus were entitled to determine their own fate was inseparably linked to the assertion that Cyprus belonged to Greece. In

that document, the demand that the people of Cyprus should be granted the right to speak for themselves in determining their own fate was but a thin disguise for the statement, voiced in almost the same breath, that "Cyprus is Greece itself". Mr. Sarper requested the members of the Committee to reread the document and to ponder it deeply.

46. Taking up the matter from another angle, Mr. Sarper stated that, in its geographical situation, its climate and its geological, botanical and zoological structure, Cyprus was a prolongation of the southern part of Anatolia, from which it was only 40 miles distant, whereas it was approximately 600 miles from Greece.

47. Historically, after being administered by various States in ancient times, Cyprus had been a Turkish island for almost three and a half centuries. It had remained so from 1571 to 1923, prior to the acceptance of its annexation to the United Kingdom, by virtue of the Treaty of Lausanne. On the other hand, it had never been administered by Greece.

48. The people of Cyprus was no more Greek than the territory itself. Its population of 500,000 included 100,000 Turks, 11,000 people of various races and religions, and about 380,000 members of the Greek Orthodox Church who spoke a Greek dialect peculiar to the island. The Greek-speaking inhabitants had no racial link with Greece: they belonged to a race which historians described as Mediterranean or "Mediterranean Levantines", a race with very particular characteristics which was to be found along the entire south-east coast of the Mediterranean. The Levantines of the Mediterranean basin belonged to different churches and spoke different languages. For example, some Levantines living in Istanbul and belonging to the Roman Catholic Church spoke French or Italian, just as the Levantines living on Cyprus belonged to the Greek Orthodox Church and spoke their own version of Greek. From that point of view, the daily *La Mafiana*, of Montevideo, had summed the situation up correctly when it had said that Cyprus Greek was Greek only to the extent that Spanish was Latin, or English was Saxon.

49. It was an historical fact that when the Lusignans had occupied Cyprus, they had closed the Greek Orthodox churches and prohibited the Orthodox clergy from teaching. When the Turks had occupied the islands in their turn, they had brought back the Greek Orthodox Archbishop and again authorized the clergy to teach the people Greek. Hence it was to the tolerance of the Turkish administration that the Greek-speaking inhabitants of Cyprus owed not only their religious freedom but also the right to speak Greek. That showed how slight the connexion was between the Greek Orthodox churchgoers of Cyprus and Greece itself.

50. On the other hand, Turks of Anatolia had settled in Cyprus from the earliest times and had laid the very foundations of Ottoman sovereignty over the island. They remained closely linked to the mother country by race, custom and collective social sentiment. Thus for 307 years, encompassing more than three centuries of all the history of modern times, the Turks had maintained the stable administration which they had set up in Cyprus, and their departure had in no way been due to any failure of that administration to adapt itself to changing times; the Ottoman Empire, threatened from the north and desiring to

EK 5. BM Genel Kurulu'nun Kıbrıs'a dair 17 Aralık 1954 tarihli, 814 (IX) sayılı kararı

814 (IX). Application, under the auspices of the United Nations, of the principle of equal rights and self-determination of peoples in the case of the population of the Island of Cyprus

The General Assembly,

Considering that, for the time being, it does not appear appropriate to adopt a resolution on the question of Cyprus,

Decides not to consider further the item entitled "Application, under the auspices of the United Nations, of the principle of equal rights and self-determination of peoples in the case of the population of the Island of Cyprus".

*514th plenary meeting,
17 December 1954.*